

Møte for lukkede dører, Stortinget 31. januar 1917

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 31. januar 1917 kl. 10.00.¹

Præsident: Mowinckel.

Dagsorden:

1. Utenriksminister Ihlens redegjørelse til Stortinget i møte den 17de januar d.a.
2. Referat.

Præsidenten vil foreslaa, at møtet utsættes en halv time, for at de respektive grupper kan faa anledning til at konferere om et spørsmål, som gruppernes førere vil forelægge for dem. Præsidenten foreslaar, at venstres gruppe øieblikkelig samles i lagtingssalen, høires gruppe i militærkomiteen og socialistgruppen i kirkekomiteen, og at vi derefter atter samles til stortingsmøte kl. 10 3/4.

Votering:

Præsidentens forslag om forhandlingernes utsættelse bifaldtes enstemmig.

Kl. 10 3/4 fortsattes forhandlingerne.

Præsidenten foreslaar, at møtet foregaar for lukkede døre, og hvis ingen indsigelse fremkommer derimot - og det er ikke skeet - betrakter præsidenten det forslag som vedtat. Videre foreslaar præsidenten, at regjeringens medlemmer, kontorchefen, sekretærene ved Stortingets kontor samt de referenter, som er ansat i Stortingets tjeneste, gives adgang til forhandlingerne, og hvis ingen indsigelse fremkommer - og det er ikke skeet - betrakter præsidenten det som vedtat.

Vicepræsidenten, hr. Tveiten, indtok præsidentpladsen.

Mowinckel: Jeg har begjært ordet, fordi jeg agter at fremsætte et forslag, som kan danne et voteringstema for Stortinget i forbindelse med utenriksministerens redegjørelse. Jeg agter ikke nu at komme videre ind paa selve redegjørelsen - der blir kanskje anledning til det senere i møtet - men jeg mener, det er heldig, at Stortingets medlemmer med en gang faar høre det forslag, som jeg fremsætter og den korte begrundelse, som jeg vil gi det forslag.

Forslaget lyder saaledes:

"Under henvisning til at den av Stortinget nedsatte komite har til drøftelse sammen med regjeringen vor hele utenrikspolitiske stilling tar Stortinget utenriksministerens redegjørelse til etterretning."

¹ Gjengitt etter avtrykk fremstilt for medlemmene av Spesialkomiteen for utenrikssaker.

Den komite, som Stortinget har nedsat, arbeider jo nu stadig sammen med regjeringen og har været forelagt forskjellige aktuelle spørsmål. Det er hensigten, at komiteen i de nærmeste dage vil ta op til behandling paa en bredere basis det som er dens hovedmandat, vor hele utenrikspolitiske stilling, og drøfte den sammen med regjeringen.

Det sier sig selv, at som grundlag for disse drøftelser vil paa mange maater utenriksministerens redegjørelse komme til at spille en stor rolle, og denne redegjørelse er da ogsaa i avtryk utdelt til samtlige komiteens medlemmer. Den vil altsaa danne et slags grundlag til bedømmelse av hele stillingen, fordi, utførlig som den er, indholdsrik, som den er, gir den et billede paa vor utenrikske stilling i det sidste halvaar, som det blir nødvendig at ha for de medlemmer av Stortinget, som i denne komite sammen med regjeringen skal drøfte disse vanskelige spørsmål.

Det har været sagt, at under disse omstændigheter burde en slik redegjørelse av Stortinget oversendes komiteen til behandling. Jeg for min part har ikke fundet en saadan fremgangsmaate heldig og kan i saa henseende henwise til, hvad jeg opgav som komiteens mandat, den gang den blev nedsat, - baade ordlyden i mandatet og den nærmere begrundelse, jeg gav for mandatet. Jeg frygter nemlig for, at en slik formel oversendelsesbeslutning av Stortinget let vil forstaaes derhen, at denne komite skal være som jeg sa sidst, en slags særlig protokolkomite, som skal granske fortidens gjerninger og synder og komme med en opvaskindstilling om dem, og det har aldrig været meningen. Det, komiteen først og fremst skal gjøre, er at bedømme den utenrikspolitiske stilling, hvori vort land nu staar, og søke at peke paa de bedste veie og de bedste midler til at naa det maal, som er fælles for alle, uten hensyn til parti. Derfor har jeg for min part fundet, at en fremgangsmaate, hvorefter Stortinget oversendte utenriksministerens erklæring til komiteen, ikke var heldig. Men som jeg sa isted, den form, som her er bragt i forslag: "tar Stortinget utenriksministerens redegjørelse til efterretning", den udelukker selvfølgelig ikke, at stortingskomiteen benytter utenriksministerens redegjørelse i den utstrækning, som den selv finder fornødent, og det udelukker heller ikke, at hvis komiteen under disse drøftelser kommer til det resultat, at der er forhold vedkommende vor utenrikspolitikk, som er av den art, at spørsmålet bør forelægges Stortinget, at det saa sker, og at komiteen som grundlag for et slikt forelæg i Stortinget benytter baade, hvad der er skedd og det syn, den har paa, hvad der bør ske. Dette sier sig selv ut fra den selvfølgelighet, at den komite, som Stortinget har nedsat, er et selvstændig stortingsorgan og virker som saadant. Den er nedsat av Stortinget - ikke fordi denne komite skal være et hemmelig kammer, som lukker sig inde og bare sammen med regjeringen beskæftiger sig med disse ting, men forat Stortinget skal ha et organ av sine egne

medlemmer, som, forsaavidt det kan ansees nødvendig og paakrævet, kan staa i stadig rapport med den nationalforsamling, av hvilken komiteen dog bare er et utvalg, og uten hvilken ingen her i landet kan styre eller lede eller regjere eller bestemme noget.

Det er i korthet præmisserne for dette forslag. Det peker paa, at Stortinget har nedsat en saadan komite, som skal drøfte disse spørmaal, og det er under henvisning til det faktum - at en slik komite nu er i virke - at Stortinget tar utenriksministerens redegjørelse til etterretning. Jeg tror, at dette forslag, formet som det er, gir et riktig uttrykk for stillingen og et rigtig uttrykk for, hvorledes Stortinget bør stille sig til disse spørmaal, slik som situationen idag ligger an. Jeg vil derfor anbefale dets vedtagelse.

Hagerup Bull: Den redegjørelse, som her foreligger, kan i mangt og meget gi opfordring til en indgaaende drøftelse. Og jeg har for mit vedkommende været sterkt inde paa, hvorvidt man ikke skulde ta en slik drøftelse nu, siden præsidenten har fundet at burde opslaa saken til behandling, før den er undergit nogen komites drøftelse. Imidlertid har det været min forutsætning - og siden utenriksministerens redegjørelse i avtrykk har været tilstillet alle specialkomiteens medlemmer, er det vel ogsaa Stortingets forutsætning - at specialkomiteen skulde undergi den behandling, og det er mig derfor noget paafaldende, at den er blit sat op paa stortingskartet, før en saadan behandling har kunnet finde sted.

Naar der spørges om nu paa stedet at ta standpunkt til de mange forskjellige spørmaal, som redegjørelsen omhandler, er det imidlertid ikke bare den omstændighet, som er iveien, at redegjørelsen ikke har været undergit komitebehandling, men ogsaa at den - allerede efter det gjennemsyn, jeg har kunnet undergi den - i enkelte stykker er temmelig ufuldstændig, og at de supplerende dokumenter, som maatte til, forat man skulde danne sig et fuldstændig billede av stillingen, dels ikke foreligger, og dels først i de sidste dage er tilstillet alle komiteens medlemmer. Der er ogsaa et andet moment, som gjør, at det efter min opfatning er litet heldig, om man i dette øieblik skulde gaa til en kritisk drøftelse av de forskjellige begivenheter, som redegjørelsen omhandler. Det er den utenrikspolitiske situation, hvori vi befinner os. Jeg indrømmer, at det vil kunne risikeres ialfald, at der mot alles vilje kan komme uheldige følger av, at man i den nuværende situation underkaster regjeringens optræden en kritik. Den kritik, hvortil der maatte bli anledning, vil bedre kunne finde sted paa et senere tidspunkt, og man vil da ikke være utsat for, at landsinteresser skal ta skade. Det er en selvfølge, at vi allesammen under de vanskelige forhold, hvori vort land nu befinner sig, maa si: Partihensyn kommer her ikke i betragtning. Partierne eksisterer ikke; overfor de spørmaal, som det nu gjælder, har det da ikke det mindste at si, hvorvidt det ene parti

kan tjene, det andet parti tape paa den ene eller den anden fremgangsmaate. Det er ikke det, der er tale om. Her er tale om vort lands dyreste interesse; overfor dette blegner alt andet. Her er det bare det ene spørsmål: Kan vi gavne eller skade vort land ved at optræde paa den ene eller den anden maate? Under disse omstændigheder sier jeg som saa: Jeg er mig bevidst, at jeg vil gjøre alt, forat min optræden skal være saa heldbringende for mit land som mulig, og hvis der er bare den mindste risiko for, at den ene optræden kan volde skade, medens en anden optræden sikrer mot en saadan skade, vel saa sier jeg - selv om jeg ikke tror, at den første optræden vil volde nogen skade, selv om jeg ikke tror, at den vil indubære nogen risiko - at da vælger jeg den sidste. Det er den vei, som er den rette. Den vei, som ganske sikkert vil medføre, at vi ikke legger nogen sten til byrden eller volder nogen nye vanskeligheter, den vei vælger jeg i slike tvilstilfælde.

Det er ganske rigtig, at tiderne er ikke nu til at holde oppgjør over det forgangne og nu først og fremst at dvæle ved det. Hvad det nu gjælder er, som præsident Mowinckel netop sa, at se til at bli enig om: Hvilken vei skal vi i disse vanskelige farvande følge for mest mulig at holde vort land klar overfor alt det, som truer det? Hvad der imidlertid ogsaa er en given sak, det er, at vi dog i mange maater maa undersøke: Hvordan er den kurs, som vi har fulgt? For det første er det slik, at vi bindes i mange stykker av de skridt, som er foretat. Vi staar ikke i en situation, hvor der intet er gjort hverken til den ene eller den anden kant; vi staar saaledes, at mangt og meget er gjort, og at det har sine konsekvenser, - dem man maa ha oversigt over, og fremtidens vei er i store træk bestemt ved fortidens gjerninger. Det er det ene. Og det andet er det, at det gjælder ogsaa, at man har de mænd til at styre, som er bedst skikket for det. Og naar spørsmålet er - jeg sier det ganske aapent - hvordan vi skal styre frem, saa blir det ogsaa et spørsmål: Er de fremgangsmaater, som har været fulgt, saadanne, at vi kan tro, at den mand eller de mænd, som her sitter ved styret, er de rette fremover? Det er spørsmål, som man maa stille sig, det er spørsmål, som maa komme til løsning. Jeg sier bare: Øieblikket er ikke netop nu til at søke at faa alt dette frem. Det maa komme frem, det er ingen, som har vort lands interesser for øie, som kan hindre det. Ingen vil vove at si: Enkeltmand eller nogen enkeltmænd staar over landets interesser - det gjælder først og fremst at bevare den og den fremfor at bevare vort lands dyreste interesser. Ingen vil vove at staa frem og si det. Altsaa, det er ting, som maa komme, og som ingen kan avværge - som ingen kan ville avværge; men øieblikket er ikke nu. Jeg er enig i, at det er hensigtsmæssigst ikke nu at ta dette op - ikke i dette øieblik, hvor vort land staar i vanskelige forhandlinger med et fremmed land, forhandlinger av den vigtighet, at man faar se til at faa dem avsluttet snerest mulig.

Under disse omstændigheter vil ogsaa jeg stemme for det fremlagte forslag, fordi det er en vei, saavidt jeg skjønner, til at komme forbi øieblikkets vanskeligheter; men det er under den forutsætning, som i det væsentlige stemmer med, hvad præsident Mowinckel uttalte, at hermed er ikke utenriksministerens redegjørelse begravet. Det er ikke saaledes, at vi endelig har lagt den hen; det er ikke saaledes, at man skal kunne paaberope sig Stortingets reglementsbestemmelse om, at en endelig avgjort sak ikke maa oppripes; de spørsmaal, som ligger der, er av saadan vigtighet, at man kan ikke anse dem for endelig avgjort. Der maa være adgang for den komite, som har til behandling hele vor utenrikspolitiske stilling, at ta standpunkt til de forskjellige spørsmaal, som der foreligger, og saasandt komiteen eller nogen enkelt fraktion inden komiteen finder det nødvendig i anledning av noget enkelt spørsmaal eller flere spørsmaal at henvende sig til denne forsamling, som har valgt dem og hvorav de er utgaat, hvis repræsentanter de er, - saa er det ikke alene deres ret, men deres pligt at henvende sig til Stortinget og forelægge saken for Stortinget. Jeg gaar ut fra, at den beslutning, som i tilfælde her fattes, er i saa maate ikke bindende, at den avskjærer ikke en saadan adgang, men at adgangen er saa meget mere opretholdt, idet der uttrykkelig som begrundelse for beslutningen henvises til, at komiteen har til drøftelse sammen med regjeringen vor hele utenrikspolitiske stilling. - Med disse ord finder jeg for min del at kunne tiltræde forslaget.

Præsidenten: Præsidenten skal no referera hr. Mowinckel sitt framlegg. Det lyder so: "Under henvisning til at den av Stortinget nedsatte komite har til drøftelse sammen med regjeringen vor hele utenrikspolitiske stilling, tar Stortinget utenriksministerens redegjørelse til etterretning."

Buen: Den foregaaende taler har sagt det væsentlige av, hvad ogsaa jeg har at bemerke om den foreliggende sak. - Præsident Mowinckel uttalte, at utenrikskomiteen skulde ikke være nogen protokolkomite. Deri er jeg enig, for protokolkomiteen faar senere sin befatning med de ting, som regjeringen har hat til avgjørelse i den forløpne tid; men det forhindrer selvfølgelig ikke, at hvis utenrikskomiteen, som er nedsat av Stortinget, skal faa nogensomhelst betydning, saa maa den granske fortiden og fortidens gjerninger - den nærmeste fortids gjerninger, som har forbindelse med den nuværende situation -, belyse denne fortid for at kunne dømme om nutiden, og om de mulige foranstaltninger, som maa tages for fremtiden. Hvis den overhodet skal ha nogen betydning i saa maate, saa maa den jo gjøre det; og naar jeg paa mit partis vegne finder at kunne si, at vi ikke holder paa vor oprindelige tanke om en direkte beslutning idag om, at utenriksministerens redegjørelse skal oversendes specialkomiteen med et formelig paalæg om, at specialkomiteen skal gi indstilling

om den redegjørelse, saa er det, fordi jeg betragter det som allerede skedd paa en vis maate. Jeg betragter komiteens nedsættelse som et paalæg til den om at granske disse ting og med den forudsætning, at den skal komme tilbake til Stortinget med de bemerkninger, som den maatte finde sig foranlediget til at gjøre i anledning av situationen, i anledning av de dokumenter, som er den forelagt. Utenriksministerens redegjørelse omhandler spørsmaal av saa omfattende art, at det er nødvenidg for medlemmerne av komiteen og for medlemmerne av Stortinget at se dem belyst i størst mulig og bedst mulig utstrækning. Tingen er jo den, at vi helt til idag har faat tilstillet os nye dokumenter, som vi endnu ikke har sat os ind i. Og der kan vel komme flere dokumenter. Saavidt jeg har forstaat situationen, er det tilfældet. Derfor vilde det være efter mit skjøn en noget uheldig ting nu at gaa til realitetsdrøftelse av denne sak og til realitetsavgjørelse av vor stilling idethele til regjeringens handlinger. For mig er dette forslag, som er fremsat av præsident Mowinckel, en utsættelse av selve realitetsdrøftelsen og avgjørelsen her i Stortinget, det og intet andet. Der findes ikke den magt i verden, som hverken kan eller bør eller jeg haaber vil tildække noget av det, som er skedd slik, at ikke Stortinget skal faa fuldt overblik over stillingen idethele og faa fuld adgang til at fælde sin dom. Efter hva jeg her har uttalt, vil det staa klart, at ogsaa jeg paa mit partis vegne vil anbefale det forslag, som er fremsat av hr. Mowinckel.

Castberg: Jeg kom her til Stortinget idag i den forudsætning, at der skulde foregaa en utenrikspolitisk diskussion i Stortinget paa grundlag av situationen, som den er idag. Og jeg har den opfatning, som jeg antar deles av alle her, at situationen er saa alvorlig, vanskelighetene saa store og fremtiden saa uvis, at det er paakrævet, at hele Stortinget behandler disse spørsmaal. Det er ogsaa min forudsætning, som det er uttalt av de foregaaende talere, at hvis det forslag, som er fremsat nu, blir vedtat, saa maa vor utenrikspolitiske situation i en ikke altfor fjern fremtid, - jeg vil si i en nær fremtid - komme under behandling i Stortinget. Det materiale, som foreligger for Stortinget idag, er imidlertid - deri er jeg ogsaa enig med de tidligere talere - ikke fuldstændig. Det er allerede overfor komiteen i væsentlige punkter i de allersidste dage supplert, og supplert med dokumenter, om hvilke det er sagt, at de er nødvendige for at kunne gjøre sig op en mening om det, som virkelig er skedd. Under de omstændigheter vilde kanske det formelt retteste været, at hele sakens videre behandling blev utsat. Jeg gaar ut fra, at i virkeligheten betyr det forslag, som er fremsat av hr. Mowinckel, det samme. Jeg understreker den begrundelse, han har git av det, at komiteen vil ha at benytte denne redegjørelse og bringe forholdene frem for Stortinget og herunder holde sig for øie, baade hvad der

er skedd, og hvad der bør ske, og et hoveddokument til belysning herav er selvfølgelig utenriksministerens redegjørelse. Forsaavidt er det kun et formelt spørsmåal, saavidt jeg kan se, om redegjørelsen uttrykkelig oversendes til komiteen, eller om det forslag, som er fremsat av hr. Mowinckel, blir bifaldt. Stortinget har selvfølgelig ret til og pligt til at se den utenrikspolitiske situation i øinene og drøfte den naarsomhelst, det maatte anse det paakrævet.

Jeg vil efter den begrundelse, som er git for dette forslag, for min del stemme for det, og jeg gaar ut fra, at den utenrikspolitiske diskussion, som var forutsat at skulle foregaa her i Stortinget idag, i den aller nærmeste fremtid virkelig blir optat i Stortingets specialkomite. Det er endnu ikke skedd.

Jeg nævnte, at den stilling, vi staar i nu, gjør dette paakrævet; og jeg vil føie til, at kulforbudet jo har gjort, at vi staar overfor sandsynligheten av, at der i nær fremtid blir likefrem nød i landet, hvis ikke dette ordnes. Ti det er ikke alene brændselsspørsmålet, det gjælder, men landets arbeidsliv idethele. Jeg vil benytte anledningen til at henstille til regjeringen og da spesielt til chefen for provianteringsdepartementet at sørge for, at ikke den kommunale beslaglæggelse, som har fundet sted av brændselmidler spesielt her i Kristiania, unødig skal utsætte vort arbeidsliv for stansninger og vanskeligheter. Forholdet er det, at her i Kristiania ligger der oplag av kul for bedrifter utover hele landet, og jeg vil spesielt meddele, hvad jeg har underrettet provianteringsministeren om underhaanden her idag, at for store fabrikker paa Oplandene er forholdet dette, at de her i Kristiania har oplag av kul til sine virksomheter - oplag, som kommunen har beslaglagt slik, at disse bedrifter staar i fare for at maatte avskedige sin store arbeidsstok i løpet av den aller nærmeste fremtid. Her staar selvfølgelig staten over kommunerne og maa sørge for, at slikt undgaas, at ikke den særstilling, som Kristiania indtar derved, at oplag av kul for landdistrikterne ligger lagret her, benyttes av denne kommune til at volde vanskeligheter og arbeidsstans utover i distrikterne.

Jeg vil som sagt stemme for forslaget med den uttrykkelige forutsætning, at saken i hele sit omfang nu snarest mulig kommer under fuld behandling i specialkomiteen, og at der er adgang for denne komite og fraktioner inden denne komite til naarsomhelst at bringe saken ind for Stortinget.

Der var en del spørsmåal av noksaa aktuell art, som jeg hadde agtet at stille i forbindelse med denne sak; men da jeg haaber, der blir anledning til at stille dem i specialkomiteen snarest mulig, skal jeg ikke nu opta dem. Jeg vil kun sluttelig føie til, at Stortingets beslutning efter forslagets ordlyd vil bli noksaa vag og kan fortolkes paa forskjellig maate. Der er, saavidt jeg har lagt merke til, hittil ikke faldt et eneste ord, hvis

offentliggjørelse kan kompromittere landets utenrikspolitiske stilling. Jeg forutsætter derfor, at hvis debatten fortsætter paa samme maate, vil disse forhandlinger bli offentliggjort.

Statsminister Gunnar Knudsen: Efter de uttalelser, som er faldt fra de forskjellige ledere av partierne her i Stortinget, kan man vel gaa ut fra, at det forslag, som er fremsat av præsident Mowinckel, vil bli vedtat. Jeg finder da paa regjeringens vegne at burde uttale, at regjeringen for sit vedkommende intet dertil har at bemerke. Regjeringen er enig i det forslag, som er fremsat. Regjeringen setter pris paa, av de grunde, som er fremholdt navnlig fra hr. Hagerup Bulls side, og finder det under den nuværende situation ønskelig for ikke at si nødvendig, at hele nationen støtter landets utenriksstyre, ialfald ikke angriper det. Det vilde være i høi grad ønskelig for ikke at si nødvendig. Jeg betrakter dette som en vaabenstilstand, forat man senerehen, om det saa maatte vise sig ønskelig fra nogen kant eller paakrævet, kunde ta opp disse spørsmåal.

Jeg uttalte her fra denne plads, da forslaget om nedsættelse av denne specialkomite var fremme til behandling, at den ganske vist forsaavidt ikke er at sette i klasse med en almindelig stortingskomite, som den ikke faar saker oversendt til behandling. Men ingen kan selvfølgelig hindre, at endog et enkelt medlem av komiteen indbringer spørsmåal av utenrikspolitisk art for denne forsamling, spørsmåal som vedkommende medlem anser for viktige av hensyn til landets utenrikspolitikk. Og det staar jeg ved. Ingen kan hindre et enkelt medlem fra at gjøre det, og endnu mindre da hindre en fraktion i komiteen. Jeg er ogsaa enig i den betragtning, at vi maa ha op i specialkomiteen diskussion om vor utenrikspolitikk, og uagtet det ganske visst ikke har været hensigten, at dette skal bli nogen opvask eller nogen opvaskkomite - det har ikke været hensigten - saa kan det hælde, at det blir det, og regjeringen har intet at skjule, vi er ikke bange for det. Vi tar det op, om det er nødvendig. Jeg har den tro, at det ikke blir noget av det. Jeg har den tro, at naar vi fremlægger alle vore papirer - og vi har som sagt ingenting at skjule for specialkomiteen - og den faar alle opplysninger om alt, hvad der er foregaat, saa blir der ingen opvask, den tro har jeg. Det er mulig, jeg tar feil. Men er det nogen av herrerne, som vil ha en opvask, som vil ha disse spørsmåal indbragt for Stortinget, saa kan regjeringen ikke ha noget imot det, paa ingen maate. Og vi vilde aller helst ha det for aapne dører, saa hele landet kan vite, hvad her foregaar. Det er jo det naturligvis, at med utenrikske anliggender er det vanskelig at kunne snakke helt ut for aapne dører; naar det gjælder forhandlinger med fremmede magter er det jo vanskelig for ikke at si farlig. Men hvis ikke den slags betragtinger hindrer det, vilde vi anse det meget ønskelig, at forhandlingerne kunde holdes for aapne dører,

under alle omstændigheter kunde offentliggjøres i den utstrækning, som præsidentskapet finder det gaar an.

Jeg er enig i den uttalelse, som kom fra hr. Hagerup Bull - deri er ogsaa hele regjeringen enig, og jeg gaar ut fra, at ogsaa hele Stortinget er enig i det - at her maa ingen enkelt mands interesser staa over landets interesser. Derom er der ingen uenighet. Og skulde det vise sig, at nogen enkelt mands eller regjeringens personer staa i veien for en politik, som Stortinget finder er rigtigere end den, vi har ført, saa har jeg sagt det før, og jeg gjentar det - og det er ingen banal floskel, det er vor hjertens oprigtige mening - saa skal vi være de første til at vige pladsen. Jeg er ogsaa enig med den sidste ærede taler, som uttalte, at det vilde være ønskelig, at utenrikspolitikkenes almindelige principper snarest blev optat til behandling i specialkomiteen. - Med disse ord anbefaler jeg det fremlagte forslag.

Konow: Det er sagt av en av de foregaaende talere, og jeg tror, det er gjentat av andre, at specialkomiteen endnu ikke fuldstændig hadde drøftet hele den utenrikske situation, den politik, som er ført, og deri er jeg enig; vi har ikke drøftet den i sin hele bredde. Der er kommet enkelte opplysninger, der er gjort enkelte bemerkninger, men i hele sin bredde er den ikke drøftet. Derfor er jeg ogsaa ganske enig i, at det ikke er tiden her idag, her i Stortinget, til at behandle utenriksministerens redegjørelse i realiteten. Men netop derfor var det jo noksaa rimelig at oversende redegjørelsen til komiteen. Man drøfter ikke i realiteten de saker, som oversendes en komite til utredning. Det er ogsaa fremholdt, at denne komite har i oppdrag at prøve hele den utenrikspolitiske situation, baade det, som er gjort, og det, som efter dens mening burde gjøres. Er der intet at bemerke ved regjeringens holdning eller ved den politik, den har ført, saa bør komiteen efter min mening uttale det og gi Stortinget den opplysning, at komiteen intet har at bemerke. Er der noget at bemerke, mener komiteen, at vor stilling bør fremmes ad andre veier, saa bør vel ogsaa det komme ind for Stortinget. Den almindelige fremgangsmaate, naar man har en sak, som skal behandles av en komite, det er jo at oversende saken til vedkommende komite, og av denne komite skal jo hele vor utenrikspolitiske stilling behandles, derom er jo alle enig. For mig staa det, som det er en underkjendelse av denne redegjørelse selv, at man ikke oversender den til komiteen, for den vil i hvert fald komme til at danne den vægtigste fremstilling, det vægtigste argument, som kan fremskaffes for regjeringens handlemaate. Det er et formelt spørsmaal, sier man. Ja vel, det er et formelt spørsmaal, men naar man avviker fra den almindelige fremgangsmaate, saa pleier man at anføre grunde, hvorfor man avviker fra den formelle fremgangsmaate, og jeg vil aapent si, at jeg fatter ikke, hvorfor man ikke sans phrase kan oversende denne redegjørelse til specialkomiteen. Etter statsministerens

egne uttalelser vil der ikke ske andet ved, at man gjør det, end der sker ved, at man ikke gjør det. Saken kan komme tilbake til Stortinget, den kan blir drøftet av Stortingets specialkomite, og den kan uttale sin opfatning allikevel, men man maa bare ikke oversende saken. Hvorfor denne angstelse? Jeg fatter det ikke. Men det er klart, at naar lederne av de 4 partier har sluttet sig til dette forslag, saa maa det være et meget klokt forslag, og derfor agter jeg at stemme for det. Jeg vil ikke sette mit skjøn over disse herrers visdom, jeg bøier mig for den, og efter hvad der er uttalt, kan det jo i realiteten være det samme. Men som sagt, jeg skjønner ikke, hvorfor denne motstand som er reist mot at oversende redegjørelsen til specialkomiteen. Jeg mener, det er en underkjendelse av redegjørelsens betydning. Saadan vilde det ha været oppfattet i tidligere Storting, og jeg mener, at en hvilkensomhelst regjering tidligere vilde ha lagt Bret paa, at naar der er avgitt en utførlig redegjørelse for vor utenrikspolitikk, saa skulde den oversendes til den komite, som var nedsatt for at prøve disse saker sammen med regjeringen.

Peterson: Det av præsident Mowinckel fremsatte forslag er jo anbefalt av samtlige partiførere, og jeg agter at stemme for det. Men jeg finder allikevel her at maatte reise et spørsmål, som er av den natur, at jeg ikke finder, at man bør gaa fra denne debat idag, uten at det er nævnt. Det er spørsmålet om landets kulforsyning. Det har været berørt av en taler før her idag, og i disse dage kan man ikke aapne en avis eller snakke med et menneske i eller utenfor Stortinget, uten at det spørsmål nævnes. Spørsmålet er brændende for alle, men det er ikke mindst aktuelt for industrierne, som er og blir vort lands livsnerver, og for endel av disse industrier staar jeg som repræsentant. Jeg vet baade av egen erfaring og av mine kollegers erfaring, fra dag til dag at saadan som det nu gaar, uten nogen sikkerhet, uten nogen meddelelse om, hvor landet ligger, saadan kan det i længden ikke gaa. Vi fik utenriksministerens redegjørelse den 17de januar. Det er idag 14 dage siden det, og endnu vet vi intet. Jeg for min part staar som repræsentant for ca. 5-teparten av det kulforbruk, som landet har, og jeg staar ikke alene som repræsentant for industrierne, men jeg staar her ogsaa med bevidstheden om, at om de industrier falder - om de maa stoppe, saa staar der tusenvis av arbeidere bak, for hvis skjæbne vi ogsaa har pligter og et stort ansvar. Det maa da tillates mig at rette det spørsmål til utenriksministeren: Er der skedd noget siden den 17de januar, ser han i dette øieblikk noget længere, end han da saa, og kan ha gi denne forsamling nogen opplysning om en løsning eller, at der er haab om en løsning av den krise, hvori vi i øieblikket befinner os overfor England, saa vi kan faa, hvad vi nu trængter, nemlig kul? Jeg vil rette dette spørsmål ogsaa av den grund, at det i forrige møte blev sagt, at de spørsmål, som man mente kunde ha

interesse, de maatte man ha lov til at bringe frem, og jeg mener da, at jeg har lov til at bringe dette spørsmaal frem. Jeg stiller spørsmålet - kan utenriksministeren opplyse os noget om dette?

Utenriksminister Ihlen: Det er klart, at det spørsmaal om kulforsyningen spiller en stor rolle for alle mennesker; det er noget, som sier sig selv. Noget greit og klart svar paa det spørsmaal, som den forrige taler stillet, kan jeg desværre ikke gi. Der har været underhandlinger, og der foregaar fremdeles underhandlinger mellem mig og den britiske minister saa at si daglig. Jeg er naturligvis ikke bemyndiget til paa dette stadium at si alt, hvad der kan være foregaat os imellem, min mund er bundet forsaaavidt; men jeg vil si, at jeg har det indtryk - men det er et indtryk - at det ikke skulde være saa svært længe, før vi skulde se nogen bedring. Hvor længe kan naturligvis ikke siges med bestemthet. Selvfølgelig vilde jeg svært gjerne kunne svare bestemt, men jeg kan ikke si mere nu, end at jeg synes det ser noget lysere ut nu, end det gjorde den 17de januar. Saa meget tror jeg, jeg har lov til at si; men jeg vil ikke si mere, end jeg kan staa ved, og jeg tør ikke si mere.

Saa vil jeg, med det samme jeg har ordet, faa lov til at bemerke, at jeg har hørt et par talere nævne, at min fremstilling ikke har været helt uttømmende. Nei, det er aldeles sikkert. Jeg holdt jo paa i tre timer med det, jeg la frem og jeg trodde, det var nok at høre paa for Stortingets medlemmer. Min mening med denne fremstilling var at gi Stortingets medlemmer et utsyn over disse spørsmaal, og jeg tok da med noksaa meget, men selvfølgelig er der, som komiteen vet, saa mange dokumenter og papirer, at det vil være umulig at ta paa med alt, hvis jeg ikke skulde holde foredrag i to dage. Men nu har jo komiteen denne fremstilling at se paa, og de har faat og skal kunne faa flere dokumenter, og jeg gaar ogsaa ut fra, at jeg om nogen tid skulde kunne komme med en ny fremstilling her i Stortinget, og da vil komiteen ogsaa ta den under behandling og faa de dokumenter og opplysninger, som kunde kræves som følge av denne nye fremstilling. Det er umulig for mig i en fremstilling om disse saker at ta med alt i et foredrag; men de skal faa det alt sammen.

Blydt: Efter den diskussion, som hittil har fundet sted her, hadde jeg litt tvil, om jeg nu burde fremkomme med de bemerkninger, som jeg hadde at gjøre; men paa den anden side er det, som jeg vilde tillate mig at berøre av utenriksministerens utredning, nemlig fiskerioverenskomsten og dens skjæbne, en sak som ligger saadan an, at den kontrakt kan opsiges 5te februar, og da mener jeg det vil være nyttig, om de, som har noget at bemerke til den sak, kunde fremkomme med det kanskje i dette møte; jeg tror, det vilde være nyttig baade for regjeringen og utenrikskomiteen. Det er særlig dette

avsnit av utenriksministerens utredning, som paa grund av min stilling i samfundet særlig ligger min interesse nær, og naar jeg vil uttale mig om den, er det, fordi det synes at fremgaa av utenriksministerens redegjørelse, at den ligger bak Tysklands misnøie og notevekslingen i oktober, og at den er den ene av de to anstøtsstener, som bragte os op i en konflikt med England i december. Naar jeg uttaler mig i denne sak, er det ikke for at rette nogen kritik; men det er for at bidra mit til at faa saken belyst, da dette efter min opfatning er paakrævet, naar Stortingets medlemmer skal bli bekjendt med, hvad der er foregaaet, og hvad vi ogsaa paa dette felt yderligere kan vente os. Naar nemlig utenriksministeren uttalte sig derhen, at konflikten med England om dette spørsmål saa ut til at faa en tilfredsstillende løsning, saa har jeg desværre mine tvil, om dette lyse syn er korrekt. Jeg frygter nemlig for, at denne overenskomst vil skaffe os adskillig mere arbeide endnu; jeg skal imidlertid komme tilbake til det siden. Utenriksministeren oplyste, at da vi i april ifjor fik vanskeligheter med fiskeretskaper etc., med at skaffe de fornødenhetsartikler, vi trængte, blev der i juli optat underhandlinger med britiske delegerte her i Kristiania. Jeg vil dertil faa lov at si, at det var beklagelig, at det ikke var lykkedes tidligere at faa en overenskomst istand, for det har jo vist sig, at jo senere vi faar disse overenskomster - det har vistnok vist sig for alle nordiske lande - desto vanskeligere blir det at faa dem tilfredsstillende for den svakeste part, og likeoverfor det spørsmål, som her forelaa, var der desuten det, at vi intet hadde at by England til gjengjæld for deres indrømmelser. Denne overenskomst om fisken bestemte, at der skulde være lageroptagelse i Norge av de gamle beholdninger, der væsentlig skulde være klausulfri vare for eksport. Jeg er ikke klar over, om man nødtvungent maatte gaa med paa, at denne lageroptagelse maatte være foretat inden 1ste september; men det siger sig selv, at om dette kunde ske i byerne, saa vilde det være umulig, særlig for sildens vedkommende, at det kunde gjøres i et fiskeridistrikt, hvor sildefiskeriet netop foregik i tiden fra 19de august til 1ste september; der kunde dette ikke gjøres paa den foreskrevne maate. Mangen en lensmand og mangen en tilvirker er sikkerlig undskyldt for, at de ikke kunde følge bokstaven her. Det siger sig selv, at naar der i et stort distrikt er mange tilvirkere for eksempel av sild, og en lensmand faar resolutionen den 19de august, saa skal han kundgjøre den i først utkommende avis, og de slette kommunikationer gjør, at vedkommende tilvirker kanskje faar denne avis i dagene mellem 20de og 25de august. Saa skal de opta sit lager, saa sendes den lagerfortegnelse til lensmanden kanskje med næste lokalbaat, og saa gaar der atter et par dage. Saa skal lensmanden reise hen og kontrollere, om dette er tilstede, og alt dette skal være foregaaet inden 1ste september. Det siger sig selv, at dette er ugjørlig. Hvis det er saadan, som ofte tilfældet er i mange distrikter, at der er mange

tilvirkere netop i samme distrikt, for sildefisket arter sig saadan, at da styrter til ogsaa en hel del fremmed befolkning, saa kan man skjønne, hvor uoverkommelig dette arbeide er. Og det var ikke bare silden, som skulde kontrolleres, men ogsaa distriktets lager av tran, av saltet fisk, klipfisk, tørfisk, rogn og andre fiskeprodukter, som man maatte ha. Fristelsen for lensmændene til at ta det sløit laa noksaa nær, jeg vil si det; for de kunde ikke greie dette, og det er bare beklagelig, at mange maa ha tat det altfor sløit. Hvis de hadde hat forstaaelsen av, at denne lageroptagelse virkelig var et led i en overenskomst, som den norske regjering hadde gjort paa den norske stats vegne med en fremmed magt, saa hadde de kanskje sagt fra ved at telegraferere til regjeringen og si, at det var aldeles umulig at greie det. Det er formentlig ikke gjort, siden vi ingen opplysning har faat derom. I ly av disse lensmandserklæringer er der saa fisket sild og saltet sild og man har sendt til Tyskland, som om det var klausulfri vare fisket før 18de august -, derom er der ikke tvil. Da det saa led utover høsten, blev de i bedriften interesserte straks opmerksom paa, at her foregik der noget rart, og mand og mand imellem blev der fortalt, at nu var der gaat ut hundrede tusen tønner for meget til Tyskland. Det er fetsilden, som spesielt er nævnt i denne forbindelse; men der er eksportører, som har fortalt mig, at det samme ogsaa har fundet sted for andre sildesorter, idet der ogsaa er gaat ut storsild, som der ogsaa var opgit altfor høie kvantiteter av, altfor høie lagre, og der blev paa visse eksportsteder sagt, at i ly av de erklæringer fra august gik der ut storsild, som først blev fisket i oktober. Dette spørsmal er forsaavidt ikke aktuelt, dette om storsilden, og jeg kan la det ligge og holde mig til den store fetsildegskport. Der er to ting man maa ta i betragtning, naar man skal bedømme disse saker, om Norge har forbrutt sig eller ei. Det er først og fremst vor unøiagtige fiskeristatistik, og dernæst det, at mens lagrene for eksempel av sild optælles i fiskepakkede tønner à 70-75-80 kg.s vekt, saa er antallet tønner, som gaar ut i eksportpakket stand, av vel hundrede kg.s vekt, altsaa en differance paa 25 %. Hvad fiskeristatistikens unøiagtighet angaar, saa er dette forhold i mange aar søkt rettet paa, men det har været en særdeles vanskelig opgave ikke mindst i vore store fiskeridistrikter at faa dette tilfredsstillende ordnet. Men forretningsverdenens generelle indtryk av vor fiskeristatistik har altid været, at fiskeristatistikken viste altfor lave tal. Det er praktisk talt tilfældet med alle vore fiskeriartikler, og hvis man følger eksportstatistikken sammenlignet med fiskesristatistikken, saa blir man snart klar over, at eksportstatistikken viser endog høiere tal, tiltrods for at varen paa den tid har undergaat et svind og for sildens vedkommende en ganske anden pakning. Med hensyn til lagrene av fetsild den 18de august, har det forbauset mig at høre, at minister Vogt har indberettet, at den britiske

regjering paastaar, at den norske regjering har erklært sig ute av stand til at opgi resultatet av lageroptagelsen, mens vor utenriksminister meddeler, at han, saasnart regjeringen hadde faat opplysning om lagrene pr. 18de august, gjorde den britiske legation bekjendt dermed. Er dette gjort skriftlig, kan vi jo ganske tilbakevise en saadan beskyldning, som ser meget odiøs ut, og feilen blir i tilfælde at belaste den britiske legation. Jeg gaar ut fra, at lagrene av fetsild pr. 18de august var 42 900 tønner, et parti, som svarer til ca. 34 000 tønner i eksportpakket stand, og jeg gaar ut fra, at dette er opgit til den britiske legation. Dette tal omfatter formodentlig ikke de lagre av fetsild, som det britiske purchasing office hadde indkjøpt her i landet, og som paa samme tid skulde andra til 45 900 tønner gammel fetsild, og dette parti hadde vel de engelske myndigheter ingensomhelst pligt til at opgi til de norske myndigheter som værende paa lager den dato, saa det kan vel sættes utenfor beregningen. Nu viser statistikkens fetsildtal, at der fra 19de august til aarets utgang er fisket 85 000 tønner, opgit som saltet fetsild, eller i eksportpakket stand ca. 65 000 tønner. Iberegnet de gamle norske lagre skulde man da ha for eksport ca. 100 000 tønner fetsild; det skulde være det vi hadde at eksportere. Sætter vi nu, at halvdelen av de gamle fetsildlagre var klausulfri, eller la os gaa saa høit som til 20 000 tønner, saa kunde Tyskland faa disse 20 000 tønner + 15 % av 65 000 tønner, tilsammen 30 000 tønner, i ly av den indgaaede overenskomst med England, mens der er utført 180 000 tønner fetsild efter eksportopgaverne, og antagelig er alt dette gaat til Tyskland. Spørsmålet er da, om der av den anden i norsk statistik kaldte "ubenævnt sild" er gaat noget ut som fetsild. Samtidig med fetsildlagrene blev der nemlig ogsaa optat lagrene av anden sild, hvis hovedbestanddel var storsild og vaarsild samt endel sild til oljefabrikation o.l., og derav skulde der være 500 000 tønner paa lager i Norge 18de august, et aldeles forbausende stort tal i mine øine.

At konstatere, at der i dette sildeparti ikke findes fetsild, det er selvfølgelig ugjørlig, men jeg tror ikke paa, at der var nogen videre fetsild deri; men selvfølgelig kan jo dette store lager av diverse slags sild benyttes ved vore underhandlinger med England, og kan man klare det skjær, saa er det jo bare bra. Naar jeg ikke har tro paa, at der kan ha været noget større parti fetsild i dette "ubenævnte" parti, saa er det, fordi indehaverne ikke hadde nogensomhelst interesse av paa det tidspunkt at gjemme denne sild. De kunde faa solgt den til utlandet til svære priser, og de hadde over sig trussel om, at man kanskje fik maksimalpriser, som gjorde, at de hadde al interesse av at eksportere hurtigst mulig. Desuten vil jeg si, at naar toldmyndighetene og lensmanden blev opfordret til at attestere, hvor meget der var av hver kvalitet paa lager, saa har de forsømt sin pligt, naar de har akseptert saadanne samlede opgaver av

sild, istedetfor at opgi, hvad der var paa lager specificert av hver sort: fetsild, storsild, vaarsild osv. Jeg mener, at det er beklagelig, at lensmændene og eventuelt toldmyndighetene her ikke har gjort, hvad de skulde gjøre. Der staar i den kundgjørelse, som er utgit av det kgl. finansdepartement, at under henvisning til resolutionen "skal der opgives, hvad der er av sild paa den maate, som er sedvanlig for vedkommende vare"; men det er ikke sedvanlig for vedkommende vare, at alle sildesorter slaaes sammen istedetfor at gi spesifikasjon av hver sort sild. At der foregik fusk ved fetsildeksporten i vort land, det tror jeg ikke, at de, som er inde i bedriften, har den mindste tvil om. Og det maatte jo bli end mere klart, naar det led ut over høsten i september-oktober maaned, ti da blev der betalt sildepriser op til kr. 50,00, kr. 60,00, kr. 75,00 pr. maal fetsild til saltning, til trods for at de av staten etablerte maksimalpriser ikke betinget høiere indkjøpspriser end vel kr. 40,00 pr. maal. Her hadde man et ganske godt fingerpek om, at der gik fusk i svang, og naar vedkommende lensmænd, som indberettet om fangsten og priserne, lot den slags passere, saa er det meget bedrøvelig. Jeg gaar nemlig ut fra, at dette merkelige forhold med indkjøpsprisernes høide ikke er indberettet til administrationen. Her synes jeg, at der maatte kunne findes spor for at faa fat i de skyldige. Jeg har en sterk følelse av, at der er foregaaet utilbørlige ting paa dette omraade og kan derfor ikke undre mig over, at England har slaat allarm, fordi de ikke kunde faa kjøpt den fetsild, som de efter overenskomsten skulde kjøpe. Av de 85 000 tønner fiskepakket fetsild, som er fisket efter 18de august - eller efter min beregning 65 000 eksporttønner - hadde det engelske purchase office ikke kunnet faa mere end 17 474 tønner, hvorav igjen 11 916 tønner er solgt til den norske proviantering. Det var alt, hvad England kunde faa kjøpt i dette land, 17 474 tønner, hvorav altsaa ca. 12 000 tønner var gaat til den orske proviantering i henhold til statens anbudsindbydelse og statens aksept av Englands tilbud. Her kommer vi til en anden side ved denne overtrædelse av Norges forpligtelser med hensyn til sildeeksporten, og det er det, at Norge til eget forbruk ikke fik fetsild, fordi England, som skulde selge os varen, ikke fik den selv, og følgen har igjen været, at det norske provianteringsdepartement har maattet meddele, at vi her i landet kunde faa storsild, som vi ikke vilde spise, men fetsild, som vi vilde spise, kunde vi ikke faa. Forbruket av fetsild i Norge er jo steget sterkt under krigen.

Hvad selve fiskeoverenskomsten angaar, hører jeg, at den kan opsiges med kort varsel, og at den i tilfælde kan utløpe i mai. Om dette bør ske, har jeg mine store tvil, da den antagelig har bragt os overveiende fordele, mere fordel end skade, men jeg gaar ut fra, at de sakkyndige blir tat paa raad om, hvad der skal gjøres i tilfælde med denne fiskerioverenskomst, da der selvfølgelig trænges

sakkyndig bistand. Denne overenskomst har ogsaa ført med sig, at den norske eksportørstand imidlertid i betydelig utstrækning er sat aldeles ut av virksomhet. Eksportørerne sitter nu i vort land og venter med sine arbeidsfolk, sit kontorpersonale og sine pakhuse - de sitter og venter paa at faa noget at gjøre; for nu er de sat aldels ut av funktion. De gamle markeder for tran, fisk og sild er stengt, markeder, som er oparbeidet gjennom mange aars intenst og kyndig arbeide; mens England har overtat Norges fiskeeksport som Hanseaterne i gamle dage. Store partier storsild er solgt av engelskmændene til Sverige til priser, hvormed de norske eksportører ikke kan konkurrere, hvortil kan ha bidraget, at de norske eksportører betaler skat til stat og kommune, medens engelskmændene hadde intet at betale. Hvorledes dette litet smakelige - ja, jeg kan kanskje si ydmygende forhold kan komme til at virke i fremtiden, det vet jeg ikke, men jeg vil bare peke paa det, da deri muligens ligger en fare for os som fiskeeksporterende nation i fremtiden. Endvidere vil jeg paapeke, at disse britiske opkjøpere ikke har optraadt videre kulant. Sælgerne har meget ofte klaget, fordi de altfor sent har faat sine penge. Det burde tages under overveielse, naar nu regjeringen meddeler, at den hadde tænkt at sende underhandlere over til England for at faa lempninger i kontrakten, at der da ogsaa burde tages endel hensyn til den norske eksportstand, naar derved ikke skadedes vitale interesser.

Tilslut vil jeg komme tilbake til det jeg berørte tidligere om, hvorledes der nu skal gaaes frem med eksporten for at tilfredsstille England, idet jeg hørte hr. utenriksministeren uttale, at skaden skulde repareres ved, at der nu skal fratrækkes det, som Tyskland har faat for meget. Dette er et løfte, som muligens indeholder kimen til nye konflikter efter min mening. Først skal det vel konstateres, hvor meget Tyskland har faat for meget. Med den tøielighet, hvormed statistikken kan behandles, blir dette ikke saa let at faa konstatert - ialfald ikke konstatert paa den maate, at begge - la os si alle tre - parter dermed kan være tilfreds. Og hvis der saa er blit enighet om et tal, f.eks. 40-50 000 tønner fetsild for meget, hvorledes skal vi da fratrekke dette? Skal det fratrækkes artikkelen fetsild, hvorav vi har praktisk talt intet for tiden i landet at eksportere, eller skal det ogsaa kunne fratrækkes vor eksport av andre sildesorter, vaarsild og storsild? Eksporten av de varer er vel nu i fuld gang. Her kan opstaa mange konfliktpunkter, mener jeg, og den reparationsmaate kan bli tvilsomt. Det hadde været heldig, om der hadde været stipulert en pengemulkt for overtrædelse, saa vi kunde ha faat saken avgjort paa den maate. Forleden dag faldt der imidlertid en kongelig resolution om, at der nu skal optages lagere igjen - formodentlig et led i bestræbelserne fra den norske regjeringens side paa at imøtekomme Englands krav. Men hvis nu denne lagerkonstatering viser, at der praktisk talt ingen fetsild nu er i landet utenfor, hvad det britiske

purchase office har kjøpt, saa kan dette, mener jeg, bli kjedelig nok; ti derved blir det konstatert, at naar der fradrages de 17 000 tønner, som England har kjøpt siden august, saa har Tyskland faat 35 000 tønner fetsild fra august og 65 000 tønner av ny fangst - ialt antagelig en 83 000 tønner i eksportstand eller iallefald 45 000 tønner fetsild for meget. Der blir da konstatert et temmelig stort tal, hvis nota bene det gamle lager virkelig har været helt klausulfri vare, hvilket jeg imidlertid tror, det ikke har været. Da blir de 45 000 tønner adskillig at forhøie. At Tyskland derfor ialfald har faat en 40-50 000 tønner fetsild for meget, har jeg for min del ingen tvil om. Hvis derfor lageroptagelsen nu viser dette for os kjedelige resultat, at der praktisk talt ingen klausulfri fetsild er i landet, hvilket jeg har grund til at tro, og saa de 50 000 tønner skal fratrækkes de 15 %, som det øvrige utland utenfor England har ret til at faa, saa tror ikke jeg, at Tyskland vil finde, at det opnaar de gunstige handelsvilkaar, som det har krævet i sin note. Jeg er bange for, at en ny konflikt da kan komme op igjen. Hvis man derfor kunde faa England til at gaa med paa, at denne difference, denne mereksport av fetsild, kunde fratrækkes i vor kommende fetsildeksport, saa vilde ialfald en del tid være vundet, da fetsild til eksport antagelig ikke vil faaes før utpaa sommeren eller høsten. Men skal det straks fratrækkes vaarsild- og storsildeksporten, kan desværre konflikten komme noksaa snart paa.

Før jeg slutter, vil jeg om fiskeavtalens eventuelle opsigelse si et par ord. Dette, at Tyskland meddeler, at det kunde skaffe os de og de nødvendige redskaper og materialer til vore fiskerier, er i de sakkyndiges øine litet holdbart; kul av slet kvalitet, og litt olje kunde det kanskje skaffe; men fiskeredskaper kunde det ikke skaffe av mangel paa bomuld og av mangel paa hamp. Skal vi kunne faa det væsentligste av, hvad vi trenger i den retning, maa vore øine være rettet mot vest, selv om man der ogsaa har vanskelig for at skaffe alt, hvad vi behøver. Desuten kommer imidlertid til, at ogsaa den engelske industri har vanskelig for at levere, hvad den ellers kan, delvis paa grund av mangel paa raastoffe, men ogsaa i høi grad paa grund av, at folk er tat væk fra vedkommende fabrikker. Vi faar derfor paa langt nær ikke alt, hvad vi vil, fra England; men vi faar dog endel fra England og de lande, hvis transport er kontrollert av England. Utviklingen av vor fiskerflaate til store, sjøgaaende fartøier er umaadelig sterk, og vi har et sterkt stigende behov for fiskeredskaper. Som aldrig før er den utvikling foregaat nu paa fiskeriernes omraade. Nu faar vi en pause utpaa vaaren i vore fiskerier; men hvis krigen skulde vare utover dette aar og kanskje ut i 1918, saa vil en opsigelse av den engelske kontrakt antagelig medføre fullstendig blokade for vore fiskeredskaper og nødvendighetsgjenstande til fiskerierne. Jeg gaar ut fra, at regjeringen derfor skjænker denne sak en meget indgaaende opmerksomhet.

Jeg begyndte med at si, at jeg vilde ikke rette nogen videre kritik. Dette, at gjøre feil - større og mindre - i disse vanskelige og nye forhold er meget menneskelig eller uundgaaelig. Selv de største blandt de ledende statsmænd i de krigførende magter har gjort betydelige feil. At granske feil og misgrep er derfor for tilfældet mere av historisk interesse end praktisk politik efter mit skjøn i den situation, hvori vi nu staar, og jeg har derfor heller ikke indlatt mig paa det utover der, hvor det gjælder at se feilene i øinene, fordi det kan ha betydning for vor fremtidige holdning i saken.

Jeg vil ikke tilbakeholde den betragtning, at for mit personlige vedkommende føler jeg situationen at være farlig og skjærene vanskelige at klare, fordi det viser sig, at bak stormagternes konflikter og deres stridigheter med os ligger der alltid noget andet, som vi ikke er klare over. Saaledes viste det sig nu, at i grunden bak den hele u-baatnote, u-baatstrid, laa dette spørsmal om bedre handelsbetingelser for den tyske nation.

Buen: Det var en ytring av hr. Konow, som jeg vil faa understreke til klargjørelse av vor stilling til det foreliggende forslag. Hr. Konow præciserte, at i realiteten siger det foreliggende forslag det samme som en oversendelse av redegjørelsen til komiteen. Det er ogsaa min bestemte mening, at i realiteten er det det samme, og da realiteten for os betyr mere end flisespikkeri, derfor anbefaler vi det foreliggende forslag.

Den sidste ærede taler reiste debat paa et litt bredere grundlag, hvad vi har gaat ut fra ikke skulde ske idag. Men jeg foranlediges av hans uttalelser bare til den bemerkning, at naar han skal læse historie, saa gjælder det at begynde saa langt tilbake, som det er nødvendig for at kaste helt lys over forholdene. Han uttalte - og det er saa sandt, som det er sagt - at bak mange av de senere foreteelser ligger fiskerioverenskomsten. Men da maa han gaa litt lenger tilbake. Det vil jeg gjøre, og da siger jeg: Bak fiskerioverenskomsten, denne sørgelige overenskomst, som har medført saa mange senere vanskeligheter, ligger de bekjendte 34 med hr. Blydt i spidsen. Hvad jeg i den anledning har at bebreide regjeringen, er det, at den viste for stor svakhet overfor denne flok.

Utenriksminister Ihlen: Jeg skal være den første til at indrømme, at fiskerioverenskomsten byder paa en stor mængde vanskelige spørsmal. Da den skulde komme istand her i sommer, tok ogsaa regjeringen den mand, som den trodde var den dygtigste til at arbeide med saken, nemlig fiskeridirektør Hjort - han er dog en meget dygtig og sakkyndig mand. Men desuagtet vil jeg indrømme, at der er punkter i fiskerioverenskomsten, som helst burde været ordnet paa en anden maate - det har erfaring vist, livet har vist det, at forskjellige ting burde ha været ordnet paa en anden maate. Jeg tror, det er riktig, som det er

sagt av hr. Blydt, at det er let at feile av nogen hver i dette. Jeg kan ikke komme ind paa alle de detaljer, som repræsentanten hr. Blydt nævnte. Jeg er ikke fagmand paa det omraade, saa det er vanskelig for mig. Men der er et par punkter, som jeg vil berøre. Det blev først nævnt, at i London var det sagt til Vogt, at de ikke hadde faat disse lageropgaver. Ja, dertil vil jeg bemerke, at det var rigtig, dengang det ble sagt i London, at de ikke hadde faat de lageropgaver. Man var overhodet ikke her i Norge pliktig til at levere lageropgaver. Man hadde optalt lagrene, men hadde ikke pligt til at la England faa opgaverne. Men saasnt Utenriksdepartementet fik opgaverne samlet - i slutten av december - blev de levert den engelske minister. Det var kolossale masser - saavidt jeg husker 1 200 000 tønner, saa der skulde frygtelig meget arbeide til.

Saa er det disse forskjellige ting med fetsild og saadant videre. Jeg vil først gjøre opmerksom paa, at ifølge fiskerioverenskomsten er der bare begrepet "sild". Der staar ikke der specielt omtalt fetsild og ikke-fetsild. Det er jo paastaat fra engelsk side, at der var utført for meget fetsild, og det sidste paastod ogsaa den ærede repræsentant hr. Blydt, saavidt jeg forstod, idet han sa, at der var utført til Tyskland, saavidt jeg oppfattet, 180 000 tønner fetsild. Men jeg maa faa lov til at bemerke, at hvor meget fetsild der fandtes, er det ikke godt at si. Det var imidlertid en 40-50 000 tønner, som er opgit som fetsild, og desuten var det 506 000 tønner, som ikke var specificert hvad slags sild det var. Av de 506 000 var 120 000 i Nordland, og saavidt jeg kjender til det, er den sild i Nordland fetsild praktisk talt alt sammen. Desuten vet jeg, at der var paa lager vistnok baade i Bergen og Trondhjem ialfald endel fetsild. Alle disse ting undersøkes nu meget nøiagtig fra norsk side. England har ganske vist erklært, at baade efter det, som er fremkommet i fiskeoverenskomsten, og det, som er fremkommet i vore noter, mener England, at denne sak kan betragtes som op- og avgjort; men fra norsk side ønsker man at paavise allikevel, saasnt man kan, at de tal, som England har lagt frem, har for en hel del været urigtige. Man er ikke færdig med det endnu. Vi holder paa med det, og det er meget rigtig, som den ærede repræsentant hr. Blydt sa, at den statistik, som man netop nu har holdt paa med over fetsild, som endnu er paa lager, og som var her den 18de august, den statistik tar vi som en kontrol for at sætte prøve paa det. Vi vet, hvad der var her den 18de august, og man vet, hvad der er utført, og saa ser man nu, hvor meget der er igjen. Overhodet, paa alle de punkter, man kan, søker man at kontrollere, hvad der er skedd av urigtighet. Og saa er det naturligvis, som den ærede repræsentant sa, saa, at da opstaar det vanskelige spørsmål, hvorledes man skal trække fra paa de 15 %. Det er et spørsmål, man har under overveielse, og et spørsmål, som naturligvis er meget vanskelig, det indrømmer jeg, og jeg skal indrømme, at det kunde godt

være mulig, at der burde gjøres nogen forandring i enkelte punkter i denne fiskeoverenskomst, der - som det er pekt paa - kan opsiges med 3 maaneders varsel fra den 5te februar. Kunde man ved underhandling med England faa ordnet disse punkter og la være at si den op, tror jeg, det vilde være heldig. Men det er store og vanskelige spørsmåal, og der maa naturligvis speciel sakkyndighet til at bedømme dem.

Præsidenten: Eg hadde tenkt, at debatten um dette spesielle spørsmåal helst skulle ha kome paa eit seinare tidspunkt, men daa me alt er kome so langt inn paa spørsmålet, vil eg i alfall beda talarane avgrensa seg noko um dette spørsmålet. Det vil visseleg koma uppatt seinare.

Statsraad Vik: Det er tvo av dei spørsmåal, som her er dregne fram, som eg hev med aa gjera, det er kolspørsmålet og dette um fiskeriavtalen. Det er lite, eg sjølv hev gjort, men eg stend no som den andsvarlege for det, og sjølv sagt bør eg daa greida det ut.

Eg vil taka det, som var nemnt av tvo talarar fyrst, um kolspørsmålet. Der er aa segja, at staten til denne dag ikkje hev blanda seg stort i spørsmålet um kolforsyningi til landet. Ho gjekk paa den maaten, at dei interessera, dei fekk license og greide tilførsla sjøelve, og til denne dag hev staten ikkje blanda seg i tilførsla til industrien, til fisket, ikkje onnorleis, enn naar det kneip, so hjelpte vaare myndigheiter til license; men noko jamt arbeid med det hev dei ikkje havt. Det var andre spørsmåal, der ein rekna, at det var naudsynlegt, det var aa faa dei store innførslor yver det store hav. Vegen yver til England er kort, og det hev greidt seg merkeleg godt fyrr, og difor fann ein det ikkje naudsynt aa blanda seg i det. Her i haust reiste seg ymse vande spørsmåal, som kravde ei løysing og det var kommunorne si tilførsla.

Det er likso greidt, naar spørsmålet er kome upp, at Stortinget fær full greida paa det; det hev ikkje vore retteleg greidt ut fyrr. Staten hadde sin brændselskomite, som hjelpte deim til rettes, naar noko stod paa; men her i september synte det seg, at der var litt motsetning millom kolimportørarne og komunorne; difor freiste ein aa faa ei ordning paa det. Den ordningi er meld til alle provianteringsmyndigheiter i landet ved ei melding fraa 29de september 1916. Ho hev gjenge ut fraa provianteringsdirektøren og inneheld um lag alt som finst av dokument i denne saki. Denne melding vart kalla "konfidentiel". Ho var nærast gjord millom den britiske legation og provianteringsdepartementet med utrikesdepartementet som millomled. Der var det ein underordna funktionær, som førde tingingi millom provianteringsdepartementet og den britiske legation. Eg tenkjer, det er best, at den konfidentielle melding vert referera her. Det fyrste utkastet til det er dagsett den 13de september. Det er av provianteringsdirektøren sendt

ut konfidentielt, etter at det var godkjent av departementet som sagt den 29de september. Det lyder soleis:

"Der er truffet følgende ordning vedrørende indkjøp av kul og koks fra Storbritannien:

1. Kommunerne skal gives offentlig bistand til opnaelse av utførselstillatelse i Storbritannien for kul og koks, kun naar de gjør sine indkjøp gjennom Provianteringsdirektøren.

2. Staten yder kommunerne bistand til indkjøp av kul og koks til husbehov - alltså berre til husbehov er det - for kommunens indvaanere, til opvarmning av kommunens egne lokaler (forsamlingslokaler, skoler, sykehus o.l.) og til drift av kommunernes elektricitetsverk.

Elektricitetsverkerne skal naar de mottar kul og koks gjennom Provianteringsdirektøren, ikke ha adgang til at selge kul eller koks. Kommunernes gasverk kan faa kul og koks for indvaanernes husbehov gjennom Provianteringsdirektøren, men ikke kul til utvinding av gas og produktion av koks.

Kommunerne vil efter det ovenanførte ikke ved offentlig bistand faa kul eller koks fra Storbritannien for leverance til skibsbruk eller til industrien.

3. Naar en kommune ønsker at erholde kul eller koks fra Storbritannien, retter den en henvendelse til Provianteringsdirektøren for at opnaa dennes bistand. Kommer Provianteringsdirektøren til det resultat, at kommunen kan faa nødvendig kul og koks gjennom privatimportører og til priser, som ikke staar i misforhold til britiske gjældende fobpriser og fragter, skal han henvise kommunen til at benytte privatimportør til indkjøpet. Kun hvor særlige forhold rent undtagelsesvis maatte berettige dertil, kan Provianteringsdirektøren fravike denne regel.

4. Provianteringsdirektøren vil til stadighet konferere med Kulimportørernes Landsforening til opnaelse av, at kulleverance til kommunerne sker hensigtsmæssig og uten forfordeling av enkelte kommuner.

5. Den kul og koks, som kommunerne mottar gjennom Provianteringsdirektøren, selges, hvis ikke kun kommunale utsalg benyttes, kun gjennom saadanne detaljhandlere, som selv vil kunne faa britiske kul til forhandling. Kommunerne skal ikke avhænde en gros.

6. Erklæringer for, at kul og koks importert fra Storbritannien gjennom Provianteringsdirektøren alene skal bli benyttet som ovenfor angit, blir at avgi av kommunerne til Provianteringsdirektøren og fra kommunernes detaljforhandlere til kommunerne."

Skema i samklang med dette vart det og utsendt. Eg bør nemna, at i avtalen med den andre parten er der ein einskild led, som ikkje er teken inn i denne meldingi til proviateringsraadi omkring i landet. Han hadde ikkje der større interessa; men det er rimelegt, at han her vert teken med. Det var eit punkt 7, som lyder soleis:

"Det er en selvfølgelig forutsætning for denne ordning, at de kvanta kul og koks, som kommunerne maatte faa, blir at fratrekke i det totalkvantum, som Storbritannien finder at kunne overlate Norge."

Det var elles sjølvsagt, at ein ikkje kunde faa meir enn det, som var totalkvantumet for landet. Eit slikt totalkvantum hev so vidt eg veit til denne dag ikkje vore sett fast.

Etter at denne ordningi kom i stand, gjekk kolimporten til landet svært viljugt og greidt. Det var ikkje vanskar, ikkje for dei private og heller ikkje for kommunorne. Og ein hev gjenge ut fraa, at naar kommunorne fekk melding um dette, so vilde dei nytta høvet og forsyna seg. Der hev, som sagt, ikkje vore sett grensar for, kor mykje dei skulde faa, so vidt me veit, og difor meiner eg, at privatimportørarne og kommunorne hev havt all grunn til aa tenkja seg, at det kunde koma tider, daa det vart vanskelegt. - Eg skal ikkje gaa nærare inn paa den meldingi, som det so ofte hev vore nemnt skulde vore avgjevi til provianteringsdirektøren den 23de desember 1916. Ho var yverskrivi "privat og konfidientielt" og vart difor rekna som ei melding til han og ikkje ein gong til Provianteringsdepartementet; men at det fekk kjennskap til ho er sjølvsagt. Eg kann opplyse, at det var svar paa ei tilraading fraa provianteringsdirektøren paa ein license paa 600 ton til Kristiania kommuna. Det var det, det vart svara paa og sagt, at etter som tilhøvi var no, var det ikkje so like til aa faa kol, men det vart ikkje i det brevet sagt, at der var utførsleforbod paa kol. Og eg vil segja, at der er enno ikkje til denne stund paa officiel veg naadd fram til meg melding um, at der er utførsleforbod for kol, utan det eg hev høyrte paa onnor vis. Eg veit ikkje, kva det er ført inn av kol, koks og cinders i den seinare tid etter 1ste januar; men at det er kome ladningar seinare, det veit eg. Ikkje til husbruk; men til fisket er det kome, til hermetikkfabrikarne er det kome; det vil segja til deim, som er paa kvitlista. Kor mykje det er, kann eg ikkje segja; men eg hev gjeve bod um aa faa til rettes telegrafiske rapportar um det, som er innført paa denne maaten etter 1ste januar. Um nokre dagar vil ei yversyn yver dette koma fram.

Det, som departementet hev havt med aa gjera, det er kol til husbruk, til oppvarming og so til elektrisitetsverk, ikkje noko anna. Det var sjølvsagt, at ein no maatte sjaa til og regulera. Difor vart det fastsett, at her skulde gjerast maksimalprisar paa kol, koks og cinders. Det skulde skje utan opphald. Det hadde vore aa ynskja, at dei baade paa Upplandi og andre stader hadde teke bokstaveleg desse ordi "utan opphald" og ikkje drygt so lenge. Hadde dei alle saman gjort det utan opphald, so vilde staten ha kverrsett alle kolupplag i landet og derved fenge magt til aa dirigera det heile, ogso korleis det vart brukt. Men det var fleire stader, dei var for seint ute; dei meinte, dei kunde taka det i eit rolegt dilt. Det ser ikkje ut til, at dei hev skyna,

korleis stoda var, men naar det var soleis - daa aa negta Kristiania, der dei største lageri var, aa kverrsetja der, det var det liten grunn til. Eg skynar greidt baade det, som hr. Castberg og hr. Peterson hev sagt, at dermed fekk Kristiania magti yver alt, som laag i Kristiania. Det er dei, som hev sagt, at det er tvilsamt med den juridiske retten. Det torer eg ikkje segja, det er eit spursmaal, som i tilfelle maa avgjerast av domstolarne. Men etter det eg hev set til denne dag, so hev Kristiania kommuna, dei myndigheiter, som der steller med det, ikkje teke det urimeleg. Eg hev fleire gonger sagt og bede deim aa gjera snart det eine og snart det andre, lata den og den faa kol. Og eg hev til denne tid ikkje noko eksempel, som er meldt til meg, paa, at dei hev negta dette. Dei hev nok kanskje knurra litt; men dei hev gjort det. Det er sagt til deim, at alle rimelege krav fraa industrien til byen og for industrien og husbruk utanfor byen bør dei stetta, utan vil dei nøyda Provianteringsdepartementet til aa kverrsetja ogso det, som Kristiania kommuna hev kverrsett. Det spursmaalet hadde eg uppe under fleire dryftingar i gaar; men eg kom til det resultat, at eg vilde ikkje gjera det, fyrr det hadde synt seg, at dei kommunale myndigheiter i Kristiania ikkje vilde lyda rimelege tilsegner. Syner det seg, at dei det ikkje gjer, so er det sjølv sagt, at departementet paa staten sine vegner vert nøydt til aa gripa inn; for det hev aldri vore tanken, at dei paa den visi skulde faa magt yver det, som retteleg skulde vera til andre. Meir kann eg ikkje segja um den sida av spursmaalet. Um nokre dagar vonar eg aa hava full greida paa alt, som finst av kol, koks og cinders paa private hender i landet, ogso hjaa kommunorne.

Og naar denne yversyni ligg fyre, vil departementet taka upp dei spursmaal, som her er nemnde, og vil gjera det, som trengst til aa faa deilt ut til alle deim, som maa segjast aa hava fyrste retten. Det vil eg elles segja, at ein kann ikkje lata det vera avgjerande, anten ein fabrikk hev tinga mykje eller lite. Daa er me nøydde til aa rekna so, at dei fær fyrste retten, som treng mest. Der maa me taka umsyn til dei, som hev dei største samfundsuppgaavor. Um ein hev tinga mange tusund tonn, og ein annan kanskje ingenting, er det ikkje dermed sagt, at han, som hev tinga mykje, skal hava mykje, og han, som ingenting hev tinga, inkje skal hava. Er dei samfundsuppgaavor, som han utan tinging hev aa løysa, vigtugare enn eller likso vigtuge som hans, som hev tinga mykje, er det sjølv sagt, at ein, naar ein deiler ut, maa sjaa paa det heile. Korleis dette kann skipa seg, naar det heile ligg fyre, kann eg sjølv sagt ikkje segja noko nærare um; men det er desse synsmaatar, eg hev tenkt maatte leggjast til grunn. Eg skal vidare opplysa, at det til alle amtmenn er sendt ut eit paalegg um, at dei maa sjaa nøgje etter, at alle klausular, som knyter seg til kolimporten til landet, anten det gjeld kol, som kjem fraa Tyskland eller kol, som kjem fraa England, ikkje skal verta brigda eller sette ut av kraft ved kverrsetjing. Det

hev eg rekna for naudsynlegt; for me bør ikkje gjera noko i denne sak, som eit anna land kann kjenna seg krenkt ved. Det er dette, som for det fyrste er gjort, og so får ein seinare sjaa.

So hev me desse spursmaal um fiskeriavtalen. Der lyt eg faa lov til aa referera litt. Men eg vil beda um orsaking for, at ikkje alle detaljar her vert nemnde. Eg trur, ein trygt kann segja, at dei detaljar ikkje berre vilde krevja so lang tid, som utanriksministeren brukte sist, men mykje lenger tid. Det er ein rett stor haug dokument um dei ting; men eg tenkjer, at det meste vil ein hava i det, som er lagt fram i fyredraget for den kongelege resolusjon fraa 18de august 1916 um fiskeriavtalen. Den kongelege resolusjon kjem paa vanleg vis til aa gaa til Odelstinget til dryfting og kontrol, so det er visst ikkje naudsynlegt aa gaa so inn paa han i detaljar. Men eg vil minna um ein ting, som ligg fyre den resolusjonen i tidi. Det er, at fyrr resolusjonen vart gjeven, fyrr dryftingarne med dei britiske utsendingarne var førde noko vidare fram, hadde dei fiskeriinteresserte vore kalla saman til eit møte av fiskeridirektør Hjort. Det vart halde her i Lagtingssalen, etter at stortingsmenneske var reiste heim i sumar, og det er paa grunnlag av denne dryftingi, at ymse sidor av fiskeriavtalen er vedtekne. Der var repræsentantar for fiskeriinteressorne fraa heile kysten, fraa landegrensa i nord til landegrensa i sør. Det var rett grundige dryftingar. Eg hev ikkje rekna debatten der for aa vera so viktug, at ein maatte lata han prentast; men eg hev her i mi hand eit stenografisk referat av dryftingarne um fiskeriavtalen fraa daa, den 29de juli 1916. Daa var ogso det, som serleg repræsentanten fraa Bergen, hr. Blydt, var inne paa, dryft. Det var valt ein serleg komite, som skulde arbeida med det spursmaalet, og han gav ei tilraading etter aa ha prøvt alle sidor. Det var daa forma eit spursmaal soleis: "For hvilke priser kan fiskerierne, industrien og omsætningen av disse varesorter finde sted, forutsat, at der levnes en moderat fortjeneste?" Heile den sida av spursmaalet vart der dryft av dei kunnige, og me kann segja, at regjeringi ikkje nærare hev blanda seg inn i dette. Daa det kom tilraading um spursmaalet, var det der set upp eit framlegg um maksimalprisar, og det er sjølvsagt, at det fraa norsk sida vart gjort alt, som gjerast kunde, til aa faa dei maksimalprisarne so høgt upp, som raad var. Dei hev ikkje same karakter som dei maksimalprisar, ein set paa varor for aa hindra jobbing med deim. Her galdt det, at dei norske fiskarar fekk so høge prisar, som raad var, og eg tenkjer, at det av direktør Hjort, som serleg greidde med dette, er gjort alt, som gjerast kunde til aa faa dei prisar so høgt upp som moglegt. Det, som der er gjort, er gjort etter samraad med dei interesserte og med den mannen, som alle den gongen meinte maatte vera den fyrste og beste til aa bera fiskeriinteressorne so høgt i dagen, som raad var.

Meir kan eg ikkje segja um maksimalprisarne. Men det trur eg, eg kann vera samd med hr. Blydt i, at sjølvsagt er ikkje dei prisar so høge, som dei var fyrr, og dei er mindre enn det, dei kunde faa fyre den tidi, fyre 18de august eller for gamle opplag av vara; men me meinte, at det gjekk an, at det greidde seg. At det vilde verta knappare for eksportørarne og fiskuppkjøparane enn fyrr, visste alle. Denne ordningi maatte føra med seg, at fiskarane og oppkjøparane til utlandet no kom so nær inn paa kvarandre, som raad var. Dersom fiskarane ikkje fekk selt si vara til norske oppkjøparar til ein pris, som dei syntest rimeleg, hadde dei den utvegen aa stella si vara ferdig sjølve og deretter gaa til deim, som kjøpte opp for innland eller utland og der faa maksimalprisen. Eg maa difor segja det same som hr. Blydt, at rett nok hev dei, som driv denne fiskarnæringi kjent seg ille ved, men ein maa segja, at deira eigne menn hadde valt dette for aa verja mot det, som verre var, at alt fisket her i landet stansa opp og det ikkje vart noko aa tena korkje for fiskar eller eksportør. Eg skal vidare opplysa, at det fyredrag, som ligg til grunn for den kongelege resolusjon fraa 18de august, er innflitt av meg i den tid, eg styrde Landbruksdepartementet. Der er fyrst gjort greida for, at det ved kongelig resolusjon fra 21de 1916 var valt av Handelsdepartementet ei nemnd til aa greida med spursmaalet um landsens fiskeforsyning. Det er opphavet til fiskeavtalen. Som medlemmer var nemnd upp: som formann dr. Hjort, vidare kjøpmann Robertson, Hamarfest, stortingsmann, fiskar Joakimsen, Lofoten, fiskedampskipsreider Walderhaug, Aalesund, kjøpmann Nielsen, Bergen, ordførar, fiskar Kleppe, Austvold, grosserar Sverre Sivertsen, Kristiania, styrar Sverre Iversen, Kristiania, og so var oppnemnd stortingsmann Tveiten, men i hans plass kom seinare stortingsmann Gjedrem. Desse herrar kom med tilraading til Handelsdepartementet, og det raadde til, at resolusjonen um ekportforbod med maksimalprisar o.s.b. vart vedteken, soleis som det var fyreslege fraa dr. Hjorts fiskeforsyningskomite. Det vart so sendt til Landbruksdepartementet, som eg daa styrde, og der var det, at me fyredrog det; men me hadde sjølvsagt i ei sak som denne nærast aa fyreleggja det soleis som det kom fraa fiskeforsyningskomiteen, og me hev ikkje gjort noko brigde. Til aa vera trygge paa, at det administrativt var i god og greid orden, so var det, at det var valt ein serleg departemental komite med dr. Hjort som formann til aa utarbeida utkast til kongeleg resolusjon og vidare til instruks til tollkammerssi og lensmenneske, til alle dei myndigheiter, som skulde hava med det. Det er ekspedisjonschefarne i departementi med dr. Hjort som formann, som hev utarbeidt alt i hop, baade resolusjonen fraa 18de august 1916 og vidare den instruksjon, som Finansdepartementet sende ut til sine folk, og som Landbruksdepartementet sende ut til sine. Det er, so vidt eg veit, ikkje gjort det minste brigde anna enn dette, at

straffetrugsla vart uforma etter nærare raad fraa statsraadane Abrahamsen og Urbye som serlege fagmenn. Elles er det kort og godt i den form, som det var gjort framlegg um fraa den nemndi. Eg hev ogso liggjande ved den tilraadingi, men eg tenkjer ikkje, det hev interessa aa gjera meir greida for den.

Eg skal ogso opplysa um, at det ligg fyre ei rekkja dokument, med dei fyrste utkast til fiskeavtalen, dei er ikkje offisielle, utanriksministeren hev dei sjølvsagt ogso. Det var dr. Hjort og amtmann Scheel, soleis som utanriksministeren hev opplyst fyrr, som forhandla med dei engelske og det vart gjort brigde - eg trur, me kann trygt segja til bate baade for utførsla til Tyskland og for vaare indre tilhøve. Eg vil serleg peika paa ein ting. I dei fyrste utkast var det sagt, korleis det skulde vera med fisk til norsk bruk. Det var lova i det fyrste utkastet, at me skulde av britiske oppkjøparar faa til svært billege prisar til norsk bruk. Det gjekk ut. Men fiskeforsyningskomiteen sende i staden ut ei tilbodsinnbjuding for det norske bruk. Den vart ikkje, fyrr ho vart utsend, godkjend av utanriksministeren - han hadde sjølvsagt ikkje noko imot ho - men ho var godkjend av meg. Men eg gjorde ikkje noko brigde i det framlegget, dei kom med. Resolusjonen vart gjeven i full samklang med det, som soleis var tilraadt fyrst av fiskeforsyningsnemndi og seinare av den administrative nemndi, den nemndi, som skulde utarbeide dei administrative ordningar.

Det kan henda, at det er feil i deim, men eg trur ikkje, at dei er so store, som det her vart nemnt. I alle fall kann ingen segja, naar fiskeridirektør Hjort var den, som fekk forma det, at det var gjort av folk utan kjennskap til norsk fiskarnæring. Det kann nok vera eit og anna, som burde vore administrativt onnorleis og betre, men etter den kjennskap eg hev til det, so meiner eg, at det er ikkje grunn til aa føra dei sterke ankar mot den maaten, kontrollen skulde førast paa. Her er liksom fastslege, at det er gjort so og so mykje fusk. Eg veit ikkje, kva vedkomande byggjer paa; eg skulde hava lyst til aa vita det. Eg skulde kjenna nokso godt, korleis det hev gaatt for seg. Det er til denne dag ikkje kome til min kunnskap opplysningar, som gjer det sikkert, at det er fuska i stor mun. Tvert imot, etter det eg veit, so er det lite konstatert. Men det vil verta opplyst under dei retssaker, som kjem, og som, i tilfelle det skal gjerast greida for det her no, er rimelegt vert greidt ut av justisministaren og ikkje av meg. Det kann henda, at nordmenn i denne tid hev havt for liten respekt for norsk lov og norske straffetrugsmaal. Men den kontrol, som no seinare er gjord til aa prøva det, hev ikkje lagt i dagen slike opplysningar, at ein med retto kann segja, at her er fuska i stor stil. Tollkammers og lensmenn skulde taka upp opplagi. Me hev no søkt aa setja ei prøva paa det ved den strenge kontrol, som skulde vera ferdig 14de januar i

aar. Den kontrollen er ikkje set i verk etter engelsk paatryk, det eg veit. Det var eg, som provianteringsminister, som kravde rett til aa faa setja i gang den kontrollen nettupp til aa faa fast grunn under føterne for dem um desse ting. Denne kontrol hev falle ut i den leidi, at det er slett ikkje grunn til aa tru, at det er so mykje fusk. Det synte seg av den fyrste oppgaaava, som me fekk inn paa grunnlag av kontrollen - attestarne som lensmenn og tollkammers hadde gjeve - at det ikkje saag ut til aa vera so verst likevell.

Det, som engelskmenerne hev fest seg ved i den note, som var upplezen, det trur eg ikkje hev so stor vegt. Den nye kontrol, som no er gjord under svært stramme vilkaar, syner, at det ikkje godt kann ha vore stort fusk. Og med umsyn serleg paa dette, som det i den engelske noten var bygt paa, at det var so mykje unamngjevi sild - dei ser i det eit fuskemerke - so er det fyrst aa nemna, som utanriksministeren sa, at i resolusjonen fraa 18de august var nemnt sild, det var ikkje sagt, at det skulde skiljast millom feitsild, storsild o.s.b., og dinæst er det det, at det er ikkje berre norske lensmenn og tollkammers, som hev late vera aa specificera, men naar dei britiske oppkjøparar skulde føra fram sine opplag, so hev heller ikkje dei specificert. No hev me kravt spesifikasjon, og so synte det seg, at det millom dei engelske opplagi laag meir millom unamngjevi, som verkeleg var feitsild, enn dei verkeleg hadde oppgjeve som feitsild. Eg vil ogso nemna det, at den nye kontrollen hev synt, at det er store feil i det, dei engelske oppkjøparar hev gjeve upp som opplag den 18de august. Eg vil vona, at det ikkje er so store feil i dei oppgaaavor, som norske forretningsmenn hev gjeve upp. Er det so store feil, som det no er konstatert i dei engelske oppgaaavor, so kann det vera, at det gjeng upp til svært mykje. Men det fær ein nærare sjaa.

Hr. Blydt sa, at denne kongelege resolusjon, som no paabyd aa gjeva upp under strenge straffetrukslor den feitsild, som er fiska etter 18de august og anten brukt i landet eller er der, var risikabel. Ja, det er ein sværande risikabel kontrol. Skulde han føra til det resultat, som hr. Blydt slo fast halvt som ein røyndeting, so var det rett ille for oss. Men at den norske regjering hev gjenge til ein so dristig kontrol, det meiner eg syner, at den i alle fall er i god tru, og at regjeringi ikkje trur so vondt um tollkammers og lensmenn, som mange hev snakka um her i landet.

Den nye kontrollen for feitsild etter 18de august er heller ikkje gjord etter engelsk paatrykk og ikkje etter paatrykk av utanriksministeren, det er gjort etter mitt framlegg nettupp for di eg vil hava den dristige kontrol, - den, som alle maa segja er ikke gjord i den tanken, at det fyrst og fremst skal syna, at nordmenn hev rett. Der er fullgod chance for, at fusk kann verta konstatert. Men eg hev inkje nokon otte for, at det skal syna seg, at der ingenting er i landet; for inn under det gaar det, som er brukt til sildoljefabrikationen, sildemjølfabrikationen og

hermetikkfabrikationen. Det er best aa lata vera aa tala um den ting, til dess me kann leggja fram resultatet av vaar kontrol. Eg trur ikkje nokon i denne sal og knapt nok utanfor ogso verkeleg sit med opplysningar, som gjev grunn til insinuasjon eller paastand um, at der er so stort fusk. Eg vil tilraada at alle ventar til dess alt saman er kontrollera og gjennomarbeidt og lagt fram i so yversynleg form, at ein saman med dei rettssaker, som snart kjem, kann faa eit heilt grunnlag for ei heil oppgjerd um det. Naar eg som statsraad hev kravt desse nye kontrolmaatar, so var det av di eg kjende meg pliktig til at vera med og verka so sterkt eg kunde til, at det norske folket ved aa prøva desse ting i kross og paa tvert skulde vera i stand til aa leggja fram prov for skyld og uskyld og til i det heile aa kunna konstatera det faktiske tilhøvet - utan aa spyrja etter, um det er heppe for landet eller ikkje. Er det gjort urett, so skal det rettast paa so som det vert sagt i det norske svaret til England; og er der ikkje gjort urett, so skal heller ikkje landet staa som eit fuskeland. Eg meinar, at resultatet skal gjera spursmaalet greidt og all dom og alt snakk paa fyrehand trur eg hev lite verd. Det hadde vore ynskjelegt, um alt dette kunde lege ferdigt i dag, men landet er stort, og det er ikkje gagnlegt aa taka dette paa slump og summarisk, men so stramt og strengt som norsk lov om administrasjon er i stand til aa greida. Eg skal ikkje koma inn paa dei detaljerte tali, men me kann rekna det som fastslege, at den norske regjering i sin svarnote til England paa deira memorandum um fiskeavtalen var uturvande varsam. Me kunde trygt ha sagt, etter det som var konstatert, at det millom den unamngjevne sildi nord for Trondheim ikkje berre var 120 000 tunnor av gamle opplag, som maatte vera feitsild, men me kunde trygt ha sagt, at feitsildforraadet den 18de august av gammalt opplag var 250 000 tunnor. Sjølv sagt kann einskilde menn ha fuska litt, men etter det eg hev set, trur eg ikkje det er so mykje, og i alle fald etter det som fyreligg for oss hev eg ikkje den minste tvil um, at me kunde ha teke sterkare i svarnoten til England enn gjort. Men no er den konflikt aa rekna som slutt paa fraa Englands sida, og difor er det visst ingen grunn til, at me baketter gjev oss til aa blaasa ankemaali upp, me fær sjaa aa faa denne saki ned paa den jamne jord. Naar me gjorde fiskeavtalen, var det med samtykkje av dei interesserte - i alle fall eksportørarne, dei, som det hev gaatt hardast ut yver, dei hadde gjeve sitt samtykkje paa fyrehand til det. Me gjorde det til aa tryggja den innanlandske forsyning. Eg skal ikkje gaa nærare inn paa det, som er framført. Eg vonar i nær framtid aa kunna leggja fram for Stortinget full greida paa korleis fiskeforsyningsordningi hev verka, og debaten um den sida, som nærast er indrepolitisk, tenkjer eg det er best aa lata staa ut til daa. Eg finn i allfall ikkje grunn til aa gaa nærare inn paa det her, um eg enn kunde gjera det alt no.

Præsidenten: 13 talarar hev havt ordet i denne saki, og no er det innteikna 5 med uavgrensa tid. Dessutan er specialkomiteen varsla til møte etter at dette møtet er slutt. Præsidenten vil difor gjera framlegg um, at dei talarar, som heretter skriv seg, får 5 minuttar.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Hagerup Bull: Det blev av hr. Konow fremholdt at det i virkeligheten ikke gjør stor forskjjel, enten man oversender denne sak til komiteen, eller man fatter en beslutning overensstemmende med det forslag, som er tiltraadt fra de forskjellige partiers side. Jeg kan være enig i det. Jeg skal tilføie, at i vor gruppe hadde vi tænkt at fremsætte et forslag, som visselig ikke gik ut paa oversendelse til komiteen, men gik ut fra den betragtning, at i virkeligheten var redegjørelsen allerede sendt til komiteen. Der hadde været enighet om, at eksemplarer av redegjørelsen skulde tilstilles specialkomiteens medlemmer, og at komiteen kunde behandle redegjørelsen i alle dens dele, saa forsaavidt fandt vi det overflødig at oversende redegjørelsen. Og det forslag, vi hadde tænkt at fremsætte, gik da ut paa en anmodning til komiteen om at behandle saken hurtigst mulig under hensyn til de tidsforhold, vi befinder os i. Ut fra en saadan betragtning - at redegjørelsen i virkeligheten allerede er sendt til komiteen - kan jeg godt forstaa, at man ikke vil sende den endnu engang. Det fandt jeg kunde være et rimelig grundlag for venstres holdning her; man skal jo ikke uten nødvendighet slaa død mand ihjel. Er forslaget sendt, behøver det ikke sendes engang til. Under alle omstændigheter, naar man i realiteten opnaar det, man ønsker - nemlig at specialkomiteen kommer til at behandle utenriksministerens redegjørelse og de spørsmaal, som den omhandler - saa var der ingen grund til at opta nogen synderlig debat om formen. Som Wessel siger: Man ej om bagatel skal med sin næste strides. Og allermindst vil jeg strides om bagateller med de øvrige partier her i salen, naar tidsforholdene er, som de er. Nu er det erkjendt fra alle sider, at ikke blot specialkomiteen, men ogsaa en fraktion inden den - statsministeren pointerte endogsaa, at det skulde gjælde gjerne et enkelt medlem av specialkomiteen - maatte med hensyn til et hvilket som helst spørsmaal, som falder indenfor komiteens virkeomraade, i fornødent fald, naar det fandtes hensigtsmæssig, kunne foreta henvendelse til Stortinget. Det er den rigtige betegnelse av situationen, og da mener jeg, at man kan være fornøid.

Statsministeren sa, at det forslag, som er vedtat, betegner en vaabenstilstand. Ja, det er netop ogsaa min mening. Det er ikke saaledes, at det oppgjør, som man maa vente, er skubbet tilside. Det vil komme, naar tiden er

inde; men for øieblikket er det i landets interesse, at vaabnene hviler.

Jeg vil faa lov at stille en henstilling til præsidenten. Det er ønskelig, at de første foredrag, som er holdt idag, blir offentliggjort. Som en av de tidligere talere - jeg tror, det var hr. Castberg - gjorde opmerksom paa, vil det være hensigtsmæssig, at saa sker. Jeg tror, at det kan ske med alle foredrag til og med hr. Petersons forespørsel og utenriksministerens svar derpaa. De følgende foredrag omhandler tildels gjenstande, som for øieblikket ikke i sin helhet egner sig til foreleggelse for offentligheten. Det gjelder f.eks. mange av de opplysninger og betragtninger, som hr. Blydt kom frem med. Men for disse foredrags vedkommende gaar jeg ut fra, at avtryk vil bli tilstillet alle specialkomiteens medlemmer. Der findes i disse foredrag - og jeg nævner spesielt hr. Blydts foredrag - en række opplysninger, som det vil være ønskelig, at komiteen faar som grundlag ved siden av, hvad man forøvrig har, og jeg henstiller derfor som sagt, at man fremgaar paa saadan maate. Den første del av debatten til og med utenriksministerens første uttalelse bør vistnok kunne offentliggjøres i sin helhet, og det vil være meget heldig, at det blir offentliggjort i sin helhet straks. Resten maa visselig for tiden hemmeligholdes, men avtryk bør ialfald specialkomiteens medlemmer faa. Jeg henstiller det som sagt til præsidentens velvillige overveielse.

Tønder: Jeg forstod situationen her idag slik, da partiførerne hadde talt, at saken dermed i hovedsaken var avgjort - foreløbig, og at man snart skulde gaa til votering. Men jeg fik ved hr. Blydts indlæg i debatten den forstaaelse, at deri var repræsentanten fra Bergen ikke enig. Hr. Blydt kom nemlig med et længere foredrag om et enkelt punkt i utenriksministerens redegjørelse, fiskesaken, og han tillot sig da ogsaa at bemerke, at han trodde, overenskomsten med England i fiskesaken hadde været til større gagn end skade for landet. Det var den bemerkning, som gjorde, at jeg som repræsentant for fiskeridistrikter fandt at burde ta ordet og gjøre nogen faa bemerkninger. Jeg gaar nemlig ut fra, at denne sak kommer tilbake igjen og at den debat, som hr. Blydts indlæg foranlediger, ikke vil bevirke, at saken ikke igjen kommer tilbake til behandling i Stortinget. Jeg vil nævne bare dette ene om maksimalpriser paa fisk og fiskeprodukter. Dette, at der sættes maksimalpriser paa en saadan maate, som her er gjort, slik at ikke bare norske myndigheter er med at sette prisene, men ogsaa de engelske delegerte, det er jo opmerksomhet værd. Hertil kommer saa, at disse maksimalpriser skal vare, saalange krigen varer. Det er enda værre. Tänk, om man, naar det gjelder landmandsprodukter, hadde gaat til det radikale skridt at kjøre prisene betydelig ned, slik som man har gjort med prisene paa fisk og fiskeprodukter - tänk, om man med landmandsprodukter hadde gjort paa samme maate og

kjørt priserne ordentlig ned og fastsat maksimalpriser gjældende, saalænge krigen varer. Hvad vilde da vor elskverdige kollega, repræsentanten hr. Grevi ha sagt? Han vilde da naturligvis ha optraadt med megen myndighet her i Stortinget like overfor denslags foreteelser. Naar det gjælder fiskerne bortover Vestlandet og i Nord-Norge, har vi ikke nogen Grevi, som kan vareta deres interesser. Man skulde i ethvert tilfælde ha ventet, naar den norske regjering eller de norske underhandlere gik til at fastsætte maksimalpriser paa fisk og fiskeprodukter som skedd og for saa lang fremtid, at det ogsaa hadde været krævet av England, at England skulde forpligte sig til at skaffe os fiskeredskaper - skaffe os disse i tilstrækkelig mængde og skaffe os dem til en bestemt fastsat pris. Vi maatte ogsaa ha ret til at kræve maksimalpriser paa de varer, som vi skulde faa fra England. Men se, det har forhandlerne ikke gjort, ialfald har de ikke faat det med i kontrakten, saavidt jeg har forstaat den efter det, som er os meddelt. Den engelske regjering lovet at gjøre sit til, at der skal gives eksporttilladelse for omhandlede varer og den lovet ogsaa at "forsøke" at skaffe fiskeredskaper i tilstrækkelige mængder; men noget løfte er jo dette ikke, og noget løfte findes der ikke, saavidt jeg har kunnet se efter det referat, som er os git. Følgen av dette er ikke uteblit. Følgen av dette er blit den, at vi har faat svært litet av fiskeredskaper fra England i forhold til det, vi trønger, og at priserne er blit overordentlig høie. Jeg har her liggende for mig en artikkel av en venstremand, en av venstres betrodde mænd i Nord-Norge - han var ved sidste stortingsvalg opstillet som venstres stortingskandidat i Tromsøsundets valgkreds. Efterat han har betonet, at det har været sagt, at vi ogsaa skulde faa nogen fordele av dette, at vi til gjengjæld for disse priser og eksportforbudet skulde faa fiskeredskaper, saa siger han: "Nogen overflod paa disse har det dog ikke blit. Saaledes kan noteres, at der i Karlsøy var baater, som maatte ligge iland - indstille driften - fordi de ikke kunde faa kjøpt traad til at bøte sine garn med engang. Nu er der vel senere ankommet litt traad og snøre, men til priser, som ligger indtil 4-5 hundre procent over fjoraarets. Og det man hittil har faat, er bare en brøkdell av det vi tiltrønger". Altsaa 4-5 hundre procents stigning i prisen i sammenligning med fjoraarets priser, og kun en liten brøkdell, det er det vore fiskere har faat igjen. Jeg skal ikke komme nærmere ind paa denne sak; jeg faar antagelig senere anledning til at komme tilbake til den. Jeg vilde kun ha fremhævet det overmaade uheldige i disse maksimalpriser, naar der paa den anden side ikke er sørget for at skaffe fiskerne redskaper til rimelige priser. Fiskeavtalen er efter min mening uheldig i mange henseender. Det er dog et lyspunkt i den - det er, at den kan opsiges. Der er dog anledning til at komme bort fra den igjen, og jeg tillater mig at henstille til den norske regjering at ta det spørsmaal op til alvorlig overveielse, om der ikke skulde være grund

til at faa den opsagt eller i ethvert fald faa rettet paa den bestemmelse, som jeg her har fremholdt. Det var kun disse bemerkninger, jeg vilde gjøre.

Blydt: Det var en bemerkning av repræsentanten hr. Buen, som jeg gjerne vil benytte anledningen til at svare paa. Den gik ut paa, at de, som hadde æren av, at denne fiskeriavtale var kommet istand, det var 34 av venstres tingmænd med mig i spidsen. Jeg er meget glad for, at jeg har uttalt mig derhen, at jeg kanskje ansaa denne kontrakt som værende mere gavnlig enn skadelig, for da kan jeg kanskje ta et visst ansvar for, at den kom istand; men jeg vil gjerne faa lov til at benytte anledningen til, netop fordi jeg har hørt ogsaa dette underhaanden, at det var en skrivelse fra venstres stortingsmænd til den norske regjering, som skulde ligge bak denne overenskomst med England, at opløse denne lille skrivelse, da jeg synes, det nu kanskje er paatide. Jeg har ikke faat adgang til før i denne sal at snakke om denne skrivelse, men jeg vil be hr. Buen høre efter, om han deri kan finde nogensomhelst anmodning fra disse 34 herrer om at indgaa en avtale med England i den aand eller den form eller paa den maate, som her er skedd. Jeg tror, hr. Buen vil finde, at det gjælder et rent indenlandsk spørsmål, det har intet med utlandet at gjøre. Denne skrivelse lyder saa:

"Undertegnede repræsentanter for venstre valgt i kystdistrikterne, hvor fiskerierne er en av de viktigste for ikke at si allerviktigste næringsveier, har med beklagelse gjentagende seet, at der av Provianteringskommissionen fremsættes forslag, som griper ind i fiskerinæringen paa en maate, som altfor tydelig peker paa, at sakkyndigheten ikke har kunnet gjøre sig tilstrækkelig gjældende. -

Da man av pressemeddelelser i de sidste dage har erfaret, at Provianteringskommissionen foreslaar nye og sterke indgrep i fiskerinæringen i form av forbud og eksportavgifter, finder undertegnede, at tiden nu maa være inde til, at disse vigtige forhold undergives den fornødne drøftelse av virkelig ansvarlige sakkyndige mænd, saa det nuværende system, hvorved der leilighetsvis raadføres med sakkyndige folk, snaarest mulig kan bortfalde.

Man vil i den anledning tillate sig at foreslaa, at der nedsættes en komite paa ca. 5 medlemmer under fiskeridirektørens forsæte, til hvem det overdrages at forberede alle de spørsmål paa fiskerinæringens omraade, som nu behandles av Provianteringskommissionen, saaledes alle forhold vedrørende den indenlandske forsyning av fiskevarer og de midler, hvorved disse skal skaffes tilveie.

Denne sak har saa stor betydning særlig for Nord-Norge og Vestlandet, at man indtrængende vil henstille til regjeringen at imøtekomme dette ønske."

Det er denne skrivelse, som nu efter hr. Buens mening ligger bak det, som her er foretat fra England. Jeg

tænker, det er fuldstændig tilstrækkelig at opløse denne skrivelse, og jeg vil bare forsaa vidt ogsaa paapeke, hvad statsraad Vik uttalte, at fiskerioverenskomsten hadde et ganske andet ophav. Med hensyn til hr. Tønders uttalelse, saa vil jeg bare faa lov til at si, at det, han særlig omtalte ved denne avtale, det var, at der var maksimalpriser paa fiskeriprodukter. Han brukte litt sterke tal syntes jeg med hensyn til, hvad produktionsomkostningerne var steget til, men det kan jeg la ligge. Men naar det skulde være det eneste angrepspunkt, da forstaar jeg ikke, hvorledes han da vil uttale sig som skedd om denne avtale, for han sa selv, at efter at ha læst kontrakten, saa fandt han ikke noget om maksimalpriser. Da kan den ikke være saa farlig i den henseende.

Castberg: Der er i det sidste paany faldt nogen uttalelser om det forslag, som er fremlagt. Jeg finder det ikke nødvendig at gaa nærmere ind paa det. Jeg henviser til de uttalelser, jeg før er fremkommet med herom. Jeg vil tilføie, at jeg er enig med hr. Konow i hans betragtninger av spørsmålet om, at det ordinære og det for redegjørelsen mest honorable vilde selvfølgelig været, at den hadde været oversendt komiteen til indstilling. Men jeg gaar ut fra, at det forslag - efter den fortolkning, som det har mottat fra alle sider - som nu vil bli vedtat, i realiteten betyr det samme. - Jeg har bedt om ordet for at markere, at efter de uttalelser, som er faldt fra hr. statsraad Vik, gaar jeg ut fra, at den slags forhold, hvorpaa jeg nævnte et eksempel, som vedkom virksomheter i Oplandsdistrikterne, blir rettet. Forholdet er i det tilfælde, jeg nævnte, dette, at en industriel virksomhet har liggende i Kristiania ikke emre end hundrede ton kul, som den maa ha, hvis ikke bedriften skal stanse. Og saa benytter Kristiania sig av denne tilfældighet til at lægge beslag paa kullene. Den juridiske berettigelse av det er efter min mening tvilsom, naar kullene tilhører en institution i en anden kommune end der, hvor de tilfældigvis ligger. Jeg mener, at det i tilfælde er et spørsmål, om ikke den kommunale adgang til beslaglæggelse bør være innskærpet til varer, som tilhører kommunens indvaanere, ikke til varer, som tilfældigvis passerer igjennem eller ligger der, tilhørende andre kommuner, som har likesaa stort eller større behov for kul end den kommune, hvor kullene ligger. Jeg skal imidlertid ikke gaa nærmere ind paa den juridiske side ved det. Men jeg forutsætter - og jeg ber det berigtiget av statsraad Vik, hvis jeg tar feil deri - at tilfælde som dette vil regjeringen eller departementet sørge for blir bragt i orden, naar henvendelse til departementet derom sker. Jeg vil føie til, hr. præsident, at det vel nu vil staa klart for de fleste, at det er beklagelig, at der ikke fra statens side for længe siden er tat haand i hanke med kulimporten her til landet. For kul er jo i en forstand likesaa nødvendig for landets

eksistens, arbeidslivets fortsættelse, som korn. Det forekommer mig at ha været alle grunde, særlig efter at vi fik et eget provianteringsdepartement, til for staten at ta denne forsyning i sine hænder og sørge for baade at bringe paa det rene vore beholdninger og sørge for eller hjelpe til at faa større indførsel til landet, saa vi ikke hadde risikert det, som vi nu staar overfor, nemlig at vi om en maaned eller to, hvis dette kulforbud fortsættes, utsættes for likefrem nød. - Jeg vil bare tilføie med hensyn til offentliggjørelse av forhandlingerne, at jeg har forstaat præsidenten saa ved underhaandshenvendelse, at hvis Stortinget beslutter, at forhandlingerne offentliggjøres efter præsidentens nærmere bestemmelse eller hvad form man vil bruke, er meningen at offentliggjøre disse forhandlinger ikke alene, som det var nævnt: til og med hr. Petersons første uttalelse og utenriksministerens første svar derpaa, men av de senere uttalelser det, som det utvilsomt ikke medfører nogen risiko at offentliggjøre. Utenriksministerens svar paa hr. Blydts foredrag indeholder ting, som det selvfølgelig kan være betænkelig at offentliggjøre. Men der er faldt en række uttalelser senere, som knytter sig til de ytringer, den diskussion, som fandt sted før utenriksministeren anden gang tok ordet og som med samme føie vistnok maa bli at offentliggjøre. Jeg antar, at præsidenten er enig i denne opfatning.

Peterson: Jeg rettet en forespørsel til utenriksministeren, og jeg fik fra ham et meget kort svar. Saa kom provianteringsministeren med et meget langt svar. Jeg har imidlertid ikke spurt provianteringsministeren og skal ikke indlate mig, ialfald ikke i den bredde som provianteringsministeren benyttet, paa de forskjellige synspunkter, som han gjorde gjældende. Men hans uttalelser foranlediger dog en bemerkning, og det er, at selv med den fare, hvormed det efter forlydende skal være forbundet at gi provianteringsministeren et raad, saa vil jeg dog faa lov at si, at jeg tror, det vilde være ganske heldig, om han i de ting, han nu er inde paa, nemlig landets kulforsyning og specielt overfor spørsmålet om vor industris kulforsyning, tok praktiske mænd med paa raad. Han har gjort gjældende visse synspunkter, som han kaldte det, som han legger til grund for sin behandling av disse spørsmåal. Han sa da, at det var de samfundsmæssige hensyn. Javel, det er vi selvfølgelig alle enige om. Men graden av de samfundsmæssige hensyn og hvormed det der ligger derav i forholdet til industrien tror jeg han bør ta disse mænd med paa raad om og høre deres uttalelser om. Han uttalte, at amtmændene hadde faat ordre til at paase, at der ikke blev beslaglagt kulbeholdninger, hvorover der var stillet garantier overfor fremmede magter. Kort før talte han om, at hadde han faat opgave over kulbeholdningerne noget tidligere, skulde han ha beslaglagt altsammen. Forholdet er det, at vor storindustri eier omtrent ikke kul, uten at

der er stillet garantier overfor en fremmed magt om det, og dem maa provianteringsministeren ikke tvinge os til at bryte ved at beslaglægge kullene. Det er min anmodning til provianteringsministeren. Og jeg vil samtidig faa lov til at rette den henvendelse til handelsministeren, at han ogsaa erindrer, at han er handelsminister, og om han der kanske kunde optræ og gjøre de hensyn, som handel og industri trænger, gjældende overfor provianteringsministeren. Jeg tror, at det maaske vil kunne komme til at trænges. Hr. provianteringsministeren uttalte, at heldigvis veien til England var saa kort. Det var likesom, at dermed var alt vel og bra med kulforsyningen. Det er kanske en litt "kort" tanke, som ligger til grund derfor. Det er jo ikke altid, at det er veiens længde, som er det avgjørende for, hvorvidt den er vanskelig eller ikke. Og jeg vil av den bemerkning ta foranledning til at si, at naar det centralkontor, som vore redere har tat initiativet til, nu opprettes, saa maa man være fuldt opmerksom paa betydningen av dette for industrien, og hvad det kan indebære. Det er der forhold, som efter min mening ikke alene for importen begrunder, at der bør være en industrimand med i dette kontor; men ogsaa hvad vor eksport angaar, og hvad befragtning av vor eksport angaar, er der ting, som jeg næsten skulde være tilbøielig til at tro, at hr. provianteringsministeren dog ikke kjender til, men som har stor interesse. England stiller nu de forskjelligste betingelser for kulbefragtning hitover, stiller bl.a. betingelser for returfragt, som har megen interesse for vor eksportindustri, og denne ligger inde med en stor magt, som rigtig utnyttet til landets bedste vil ha megen betydning, men som nu delvis har været utnyttet til fordel for feil magt. Det er forhold, som er av megen betydning; men de er ogsaa meget ømtaalige, og jeg er bange for, at provianteringsministeren kanske ikke har den lette haand, som trænges for at behandle de ting. Jeg tillater mig altsaa at henstille til provianteringsministeren, om han velvilligst vilde høre ogsaa ialfald et raad fra industriens mænd, naar han nu tar fat paa disse ting.

Præsidenten: Dei talarane, som kjem no, hev berre 5 minuttar.

Rustad: Det var en uttalelse fra hr. Blydt, som bragte mig til at ta ordet. Jeg har ikke tænkt at ta op nogen debat her; men siden det er lukkede dører, vil jeg komme med en anmerkning ialfald. Den 1ste juli ifjor sendte provianteringskommissionen en skrivelse til statsministeren og henstillet til ham at redegjøre for Stortinget, om nødvendig for lukkede dører, for forholdene vedrørende fisken. Kommissionen var nemlig av den opfatning, at fiskeridirektør Hiort ikke var den rette mand til at lede underhandlingerne. Vi mente, at der var fare paa færde, og derfor sendte vi dette den 1ste juli. Den samme dag stod det at læse i avisene, at der var skedd

en henvendelse fra 34 stortingsmænd til regjeringen. Den 3dje juli blev skrivelsen behandlet i arbeidsutvalget, og præmisserne var saaledes, at kommissionen fandt at burde gaa. De 34 holdt paa Hiort. Vi mente, at Hiort var en farlig mand, og fastholdt dette. Jeg hadde det personlige indtryk, at statsministeren var enig med os; men det resulterte altsaa i, at saken blev staaende uforandret og kommissionen gik, og den fik ikke noget med det at gjøre. Forsaavidt kan det siges, at de 34 foranlediget, at kommissionen gik, og at saken blev lagt i Hiorts haand igjen. Vi mente, at vi kom galt avsted paa den maate, og jeg har den personlige opfatning, at resultatet viser, at kommissionen hadde ret, for det var ikke nogen indsigtsfuld kontrakt, denne, som blev skrevet av fiskeridirektøren. Jeg tror ikke, man vandt noget paa det. Men resultatet er der altsaa, og vi har ikke alene uheldige kontraktsbestemmelser; men saavidt jeg kan forstaa, har vi fiskeriteknisk set en aldeles elendig redaktion, som har bragt Norge op i vanskeligheter ustanselig. Det var jo sagt, at vi manglet sakkyndighet i kommissionen, og den nye sakkyndighet blev da sat ind, og den har da bragt resultatet.

Tønder: Det var en del bemerkninger av repræsentanten Blydt, som gjorde, at jeg maatte forlange ordet igjen. Repræsentanten Blydt syntes, at det var litet, jeg hadde at anke over med hensyn til fiskeavtalen. Jeg gjorde opmerksom paa, at jeg lot en hel del av de ankepunkter, jeg hadde at nævne, ligge, indtil saken atter kommer op, og at jeg kun vilde hefte mig ved et enkelt punkt, nemlig ved maksimalpriserne. Men selv det, jeg nævnte, var ikke litet. Det er ikke et litet spørsmål for Nord-Norges fiskere, dette om maksimalpriserne og de vilkaar, paa hvilke de faar sine fiskeredskaper. Det spørsmål er det samme for dem, som det er for industriarbeiderne i Kristiania og paa Østlandet, at de risikerer, at fabrikkene stanser, fordi man ikke lenger har kul. Det er et livsspørsmål for dem, det bør da hr. Blydt vite.

Jeg skjønner ikke, hvad hr. Blydt sigtet til, naar han sa, at jeg ikke kjendte til disse maksimalpriser. Jeg har nævnt, at jeg kjendte til dem, saavidt vi kan kjende til dem efter utenriksministerens meddelelse, hans referat av artikkel 4; men jeg kjender ikke til dem efter originaldokumentet, hvad jeg beklager. Jeg mener, at utenriksministeren burde latt os faa se det dokument i sin helhet, ialfald naar vi fik det for lukkede dører.

Statsraad Vik: Hr. Peterson hev bede meg um aa faa ei lett hand. Ja ja, det kann kanskje turvast, men eg synest, hr. Peterson si hand mot meg var rett tung, so skal eg døma etter det, so kann eg visst maatta bruka ei sterk hand av og til, for han gjorde seg til skulemeister yver meg paa alle punkt. Hr. Castberg meinte, eg hadde ført for lett hand, so vidt eg skynar, sidan eg ikkje hadde blanda meg inn i anna enn kolforsyningi til husbruk.

Ja, det gjorde eg, daa kommunorne kravde det. Hadde det kome sterke krav fram um aa gaa vidare, hadde serleg industrien gjort krav, so hadde eg i alle fall teke det upp til dryfting, men provianteringi i landet hev med rett mange spursmaal aa gjera, og ein er nøydd til aa halda lite igjen og ikkje gaa for langt. Eg tok upp dei spursmaali, som melde seg, og industrien hev til denne stund ikkje bede um, at ein skulde taka seg av kolforsyningi til den, tvert imot. I gaar var det innkalla til møte i provianteringsdepartementet repräsentantar for norsk skibsrederforbund, for Kristiania skibsrederforening, for kulgrossisternes landsforening, vidare provianteringsdirektøren, og eg tilkalla og ein kunnig advokat for den juridiske sida. Dessutan var og chefen for handelsdepartementet til stades og stortingspræsident Mowinckel. Eg freista nettupp aa spyrja dei mest sakkunnige i dette spursmaalet, og eg vonar, det fører til resultat. Dei arbeider med det i alle fall, og eg freistar aa lyda dei sakkunnige. Men under møtet vart det referert eit brev fraa ein av dei større industriar der dei bed um, at dette, me no hadde fyre, slett ikkje maatte blanda seg inn i kolforsyningi til industrien og serleg ikke for deim. Um ein blanda seg inn i det, so vilde det berre skjemma ut for deim. Det er den einaste generelle bøni, eg hev teke imot, og der bed dei um, at ein ikkje maa blanda seg inn i kolforsyningi for industrien, for dei hev so framifraa god ordning, og dei fekk kol no, som dei fekk fyrr. Det er visseleg rett, og eg hadde ikkje hug til aa gaa lenger enn naudsynlegt. Men eg skynar godt, at mange andre industriar treng det. Eg trur, at hittil hev alle saman vore einige um, at dei sjølve var dei beste til aa greida det, utan at andre hjelpte deim, men det er sjølvagt, at naar det gjeld dei kolupplag, som er i landet, so fær ein skifte deim ut paa rimelegaste og beste maaten til deim, som mest treng kol. Det, som hr. Castberg nemnde um kol, som var tinga til fabrikk der uppe, det er tilhøve, som eg ikkje kjenner noko til. Kristiania provianteringsraad hev lova aa taka alle rimelege omsyn. Eg veit ikkje, um dei hev gjort det, men det er sjølvsagt, at naar dei vender seg til oss, soleis som hr. Castberg nemnde, so vil me freista aa beinka det til rettes. Eg hev vona, ein skulde sleppa aa maatta kverrsetja for staten det, som kommunorne hev kverrsett, og eg hev vona, me skulde greida oss paa annan maate, og dermed hev eg meint aa føra ei lett hand, men trass hr. Peterson kann det verta naudsynlegt med den tunge handi, og eg syntest det var den tunge handi og ikkje den lette, han kravde.

Statsraad Friis Petersen: Jeg gaar ogsaa ut fra, at man kommer tilbake til denne saks detaljer senere, og jeg skal ikke nu uttale mig derom. Jeg vil bare streke under et par almindelige betragtninger, som jeg mener bør være av den største betydning i det hele tat for bedømmelsen av fiskerioverenskomsten. Det er den, som særlig

interesserer mig. Jeg tror, vi kan være enig om, at motivet for fiskerioverenskomsten har været ønsket at vareta fiskernes og fiskeeksportørernes bedste. Men det kan være delte meninger om, hvorvidt det har lykkedes helt ut at gjøre det. Imidlertid er jeg ikke i tvil om, at hvis man idag skal bedømme forholdet paa grundlag av den faktiske situation som den er, saa er forholdet det, at fiskerne stort set har været bedre tjent med overenskomsten end fiskeeksportørerne. Jeg tror, hr. Blydt har ret i, at eksportørstandens interesser er blit, man kan kanskje si skadelidende ved overenskomsten, og det maatte saa være. Jeg er paa den anden side ikke i tvil om, at naar jeg har valget mellem det at kunne bidra til at opretholde hele vor store fiskeribedrift paa vor lange kyst og det, at en enkelt - dog forholdsvis mindre - stand kommer i vanskelige forhold, saa er det første hensyn det avgjørende; det maatte være det avgjørende for statsmyndighetene. Selvfølgelig vil jeg ikke dermed ha sagt, at man har slaat haanden av eksportørerne og ikke vil hjelpe dem - ingenlunde, det faar tages op til overveielse, men det foreligger i hvert fald ikke i øieblikket til behandling her. Naar jeg sier, at fiskerne gjennemgaaende er - la mig si forholdsvis fornøiet med overenskomsten og med priserne, saa er det paa grundlag av, hvad jeg har søkt at faa rede paa ved at forhøre mig hos forskjellige mænd i fiskeridistrikterne rundt om. Naturligvis er det saa, som hr. Tønder sa, at det kan være mange tilfælder, hvor disse haarde regler virker ubillig og uretfærdig, og det maa desverre medgives, at fiskerne mange ganger er kommet ynkelig i bêt, fordi de ikke har faat redskaper i ret tid eller i tilstrækkelig mængde. Det kan ikke undgaaes, at det knirker og knaker paa enkelte punkter i den situation, vi nu befinner os i, og som har medført, at vi har været nødt til at indgaa en overenskomst, som ikke er saa god, som den burde være. Men forholdet er efter min opfatning det, at Tysklands tilbud om at skaffe os fiskeredskaper, salt, benzin o.s.v. naturligvis har været ærlig ment fra den side, og de har gjort, hvad de kunde, for at skaffe os disse ting, men ingen tør paastaa, at Tyskland har været eller kan være istand til at skaffe os de mængder, som trænges for vor fiskeribedrift. Vi er nødt til at vende blikket mot vest for at faa de ting, vi behøver, og vi har da været tvunget til at slutte overenskomst paa de vilkaar, som overhodet kan opnaaes, med England, som kontrollerer al vor indførsel av denne slags. Jeg tror, vilkaarene er brukbare. Det hadde været ønskelig, at de var bedre, men til de mænd, som saa gjerne vil kriticere, vil jeg si, at en overenskomst av den art som her handles om vedkommende vor store fiskeribedrift og dens mangeartede produkter, det er noget helt nyt og uprøvet hos os. Der skal tages hensyn til saa mange forskjelligartede forhold, baade faktiske og retslige og saa mange indviklede og stridende interesser, at der skal en ganske ualmindelig dygtighet, indsigt og forutseenhet til for at kunne overskue alt

dette i den fulde rækkevidde. Det mangler ikke paa, at de folk, som har hat med kontrakten at gjøre fra norsk side, besidder dygtighet og sakkyndighet nok, og det har ikke manglet paa, at man har spurt andre sakkyndige til raads, og selv maksimalpriserne er, saavidt jeg vet, fremgaat av den grundigste overveielse av priserne og produktionsvilkaarene paa fiskeriomraadet. Der er regnet nøiagtig op igjen og op igjen for at finde en norm, som man mente skulde være betryggende, og jeg tror ikke, at nogen anden vilde ha gjort det bedre. Jeg synes ikke, man skal undre sig over, at der er punkter i fiskeriavtalen, som er mangelfulde, eller som nu har vist sig at være dunkle, kanskje tildels selvmotsigende. Det vil altid bli tilfælde i en kontrakt av det omfang og av den art, som denne overenskomst er. Hvis det er paa det rene det, jeg nu har sagt, saa har vi ikke hat noget andet valg, og vi har for fremtiden heller ikke noget andet valg end at søke at komme til forstaaelse med England paa dette omraade, for i det øieblik vi slaar spillet overende, da er vi atter ganske uten fotfaste, og da risikerer vi, at hele fiskeribedriften totalt kommer til at stanse i løpet av ganske kort tid. De interesser, som er forbundet dermed, er saa store, at ingen ansvarlig mand kan tillate sig at se bort derfra. - Til slutning vil jeg til hr. Peterson si, at jeg med glæde mottar raad fra den ærede repræsentant. Han er saa elskværdig, at han ogsaa av og til underhaanden gir mig raad - ikke altid i den smukkeste form, men jeg gaar ut fra, at de kommer fra hjertet, og han kan være viss paa, at jeg alltid skal opta dem i den bedste mening.

Buen: Jeg tænker, vi alle er paa det rene med, at denne sak - spørsmålet vedkommende fiskerioverenskomsten - kommer op til behandling senere. Jeg inkasserer med tilfredsstillelse den tak, som jeg forstod laa i hr. Blydts ytring til mig, da han uttalte, at det hadde været ham en glæde, at jeg hadde git ham foranledning til at fremkomme med sine seneste opplysninger. Rigtignok synes jeg, jeg hadde paa følelsen, at hr. Rustads replik maatte beskjære endel av denne hr. Blydts glæde, men det faar nu være en sak for sig. Jeg har opnaadd, hvad jeg vilde opnaa med min ytring om de 34 og hr. Blydt. Jeg har opnaadd den ting, at spørsmålets aktualitet er understreket, og at spesialkomiteen ikke kan la være at gaa nøiere ind i denne sak og kræve sig forelagt alle sakens dokumenter.

Wefring: Jeg hadde ikke tænkt at gripe ordet i denne debat, som jeg hadde tænkt vilde komme til at dreie sig nærmest om vore utenrikspolitiske forhold. Imidlertid er man under debattens gang kommet ind paa forskjellige forhold. Man er blandt andet kommet ind paa spørsmålet om kulforsyningen for de indre landdistrikter, og det gjør, at jeg har en viss pligt til at si nogen faa ord. Jeg har ogsaa faat henvendelser fra mit distrikt, fra en

fabrik, som hadde kontrahert kul, som var nødvendig for dens drift. I hvert fald endel av kullene var oplastet paa Kristiania jernbanestation, men saa blev de beslaglagt av Kristiania provianteringsraad i jernbanevognene. Hvorvidt dette juridisk er rigtig, skal jeg ikke uttale mig om. Jeg hørte, hr. Castberg uttale sine tvil om det. Men moralsk rigtig er det ikke. Vore bedrifter har samme ret til at leve som de i Kristiania, og naar vi er nødt til at bruke Kristiania som transithavn - Kristiania er jo i det øieblik ikke andet end en transithavn, det sted, den port, hvorigjennem vi fra utlandet maa faa kullene ind, saa har Kristiania ikke ret til at slaa den port i og si, at de varer, som skal ind i landet, skal værsgod stoppe her. Vi trenger dem, og vi vil ha dem. Jeg var ikke ganske fornøiet med provianteringsministerens uttalelser. Jeg hadde tænkt, at denne sak muligens kunde gjøres til gjenstand for egen behandling her i Stortinget, f.eks. gjennom en interpellation, men da det formentlig ikke er værd at rippe mere op i det nu, da det er sagt saa meget om dette, vil jeg bare henstille til provianteringsministeren at sørge for, at de indre dele av landet ikke blir forfordelt paa denne maate til fordel for importbyerne.

Blydt: Kun en ganske kort bemerkning. Hr. Buen trodde, at de opplysninger, som kom fra hr. Rustad, kanskje betok mig noget av glæden over at ha faat adgang til at redegjøre for de 34 stortingsmænds optræden. Nei, paa ingensomhelst maate. De har tvertimot bestyrket mig i, at det var et meget fornuftig og berettiget skridt. For hr. Rustad oplyste nemlig, at denne paa fiskeriomraadet meget usakkyndige provianteringskommission hadde tillatt sig at advare den norske regjering mot at benytte den norske fiskeridirektør som underhandler med England. Jeg synes, det var en saa karakteristisk opplysning, at det glæder mig, at den kom frem her som et bevis paa berettigelsen av vor optræden dengang.

Peterson: I anledning av det, som nu av hr. statsraad Friis Petersen blev uttalt, vil jeg kun faa lov til at si, at det er første gang jeg her i Stortinget har hørt, at der under debatten er henspillet paa uttalelser, som er faldt underhaanden, og jeg maa indrømme, at det for mig som ny representant er paafaldende, at denne uttalelse kom fra statsraadsbænken.

Sparre: Til behandling idag foreligger utenriksministerens indgaaende redegjørelse angaaende den politiske situation, og den første og vel den mest fremtrædende plass blandt de ting, som han omtalte, var jo den bekjendte undervandsbaatsresolusjon, en foranstaltning, som vel har vakt mere oppmerksomhet i landet og kanskje ogsaa utenfor landet end nogen anden begivenhet i vor utenrikspolitiske historie i den senere tid. Det var da ogsaa min hensigt at gjøre et par

bemerkninger i anledning av den sak. Jeg har jo visse betingelser for at kunne uttale mig derom, og ialfald vet jeg, at det er blandt de ting, om hvilke mine vælgere kræver av mig, at jeg gir mit besyv med. Imidlertid er det jo saa, at den sak, som vi skulde behandle idag, i realiteten er blit utsat, den vil komme op meget snart igjen, maa jeg kunne gaa ut fra, efter uttalelser fra ledende hold her i Stortinget, og jeg maa derfor faa lov til at forbeholde mig senere at komme tilbake til den sak. Jeg finder ikke, at jeg nu vil opta tingets tid med forhaandsbemerkninger. Det er ogsaa oplyst, at foruten utenriksministerens redegjørelse foreligger der senere supplerende bemerkninger, som er kommet utenrikskomiteen ihænde. Jeg forutsætter, at hvis disse er av den art, at de maa sees i forbindelse med utenriksministerens redegjørelse, saa vil ogsaa vi andre, som finder os forpligtet til at uttale os i saken, faa anledning til at gjøre os bekjendt dermed.

Votering:

Mowinckels forslag saalydende: "Under henvisning til, at den av Stortinget nedsatte komite har til drøftelse sammen med regjeringen vor hele utenrikspolitiske stilling, tar Stortinget utenriksministerens redegjørelse til efterretning", bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Med omsyn paa kunngjering hev præsidenten tenkt seg, at ikkje heile debatten kann verta kunngjord, men berre dei fyrste fyredrag av gruppeførerane og statsministeren, Petersons spursmaal og utanriksministerens svar paa det. No kann det i utanriksministerens fyredrag vera einskilte punktar, som ikkje bør gjerast offentlege, men som i tilfelle bør sjaaast gjennom i konferanse millom han og præsidentkollegiet. Resten av debatten, meiner præsidenten ikkje bør gjerast offentlig, men at han i avtrykk bør sendast til specialkomiteen.

Castberg: Jeg gaar ut fra, at alle vil være enig i, at det ordinære, nemlig at forhandlingerne saavidt mulig foregaar for aapne dører, bør føre til, at hvad der i disse forhandlinger ikke er av hemmelig art bør offentliggjøres. At præsidentens forslag eller antydning er bygget paa denne forutsætning gaar jeg ut fra; men da vil jeg henstille til præsidenten, om ikke det rette vil være, at disse forhandlinger offentliggjøres, forsaavidt de ikke angaar foredrag, som præsidenten finder ikke kan komme offentlig frem. Det gjelder spesielt utenriksministerens foredrag. Jeg gjør denne bemerkning, fordi der ogsaa i den senere del av debatten er faldt en række uttalelser, som ikke indeholder noget av hemmelig art, men som knytter sig naturlig til de første foredrag. Jeg henstiller, at man ikke begrænser offentliggjørelsen saa sterkt, som præsidenten antydet.

Mowinckel: Jeg vil støtte præsidentens forslag. - Jeg tror, det er det rigtigste og greieste, og det muliggjør en hurtig offentliggjørelse - at man offentliggjør de første foredrag, dog med det forbehold, at utenriksministeren ser paa sit foredrag, da det kanskje inneholder ting, som det ikke er heldig at offentliggjøre. Det er især begrundelsen av forslaget fra de forskjellige partiførere, som bør offentliggjøres; men det, som kom efter det, fra hr. Blydts foredrag av - jeg har hørt nok saa godt efter i debatten - inneholder mere eller mindre ting, som ikke bør offentliggjøres, og det blir ikke saa let at trække ut de ting, som man kan offentliggjøre, og de ting, som man ikke kan offentliggjøre; da vil hele debatten bli temmelig stykkevis, og det vil ogsaa ta længere tid. Nu skal jo alt dette sendes specialkomiteen, og da vil der bli anledning til at faa det paa det rene og se paa det. Skulde det vise sig, at der er meget store dele, som kan offentliggjøres, saa kan det tages op i Stortinget. Jeg tror, at præsidentens forslag er rigtigst og fører til den raskeste offentliggjørelse av debatten saaledes, at det, som særlig ønskes og bør offentliggjøres, kan bli offentliggjort snart.

Buen: Jeg vil bare i al korthet erklære mig enig i det, som hr. Castberg sa om denne ting.

Castberg: Jeg vet ikke, om der er stillet noget formulert forslag av præsidenten.

Præsidenten: Præsidenten hev berre nemnt det, men vil no gjera slikt framlegg: "Den vedtagne uttalelse samt de første foredrag av gruppeførerne, statsministeren og utenriksministeren samt Petersons forespørsel blir at offentliggjøre - dog for enkelte punkter efter konferanse med præsidentskapet. Den øvrige debat blir ikke at offentliggjøre, men tilstilles specialkomiteen i avtryk."

Mowinckel: Kan ikke præsidenten sette: "blir foreløbig ikke at offentliggjøre", saa kan spørsmålet senere tages op igjen.

Præsidenten: Præsidenten gjeng med paa det.

Castberg: Om det volder præsidentskapet noget større eller mindre besvær forekommer mig at være litet avgjørende. Det er jo ikke hensynet til os, som det gjelder her, men hensynet til almenheten, som har krav paa i den utstrækning, som det er tilstedelig, at faa rede paa, hvad der forhandles om her i Stortinget, og det forekommer mig, at der i den del av debatten, som fandt sted efter hr. Blydts foredrag, og som ikke var uttrykkelig knyttet til hr. Blydts foredrag, var intet, som gjør det nødvendig at holde det hemmelig. Da har vi

jo ikke ret til at holde det hemmelig. Det er jo ikke noget bekvemmelighetshensyn for repræsentanterne, men det er et alment spørsmål. Jeg vil henstille, at offentliggjørelse av denne debat foregaar efter præsidentskapets nærmere bestemmelse, idet der deri lægges, at det, som ikke kan offentliggjøres, holder man tilbake, men det andet offentliggjøres.

Hagerup Bull: Det er ikke alene av interesse, at man faar offentliggjort, hvad der kan offentliggjøres, men ogsaa at denne offentliggjørelse sker snarest mulig. Naar man trækker den greie grænse, som præsidentens forslag indeholder, er dermed git, at almenheten hurtigst mulig vil faa fuld besked om den del av debatten, som det er av væsentligst interesse at faa offentliggjort. Den øvrige del av debatten er av blandet indhold. En del derav kan tages med, en anden del ikke. Men det vil ta tid - og det vil derfor ogsaa ta tid, før offentliggjørelsen kan finde sted - hvis man skal foreta en saadan sigtning. Jeg mener derfor, at præsidentens forslag her er det mest praktiske, og det imøtekommer det, som der virkelig er behov for.

Mowinckel: Jeg mener ogsaa, præsidentens forslag er det eneste korrekte og rigtige og det, som hurtigst fremmer denne sak, og som gjør, at der allerede idag kan offentliggjøres utdrag av det, som er det viktigste, nemlig mit forslag og den debat, som knyttedes til det. Det, som er foregaat, efterat hr. Blydt holdt sit foredrag, er jo, som jeg sa isted, sammenfiltret med mange ting, som ikke kan offentliggjøres. Derfor bør man se paa det. Hr. Castberg sa meget flot, at saavidt han saa, kunde alt offentliggjøres. Nei, jeg husker spesielt ting, som ikke kan det. Der faldt uttalelser i statsraad Friis Petersens foredrag, som ikke kan offentliggjøres, og der er meget med dem. Naar det heter "blir foreløbig ikke at offentliggjøre", legger jeg megen vekt paa det ord "foreløbig". Nu blir jo alt dette trykt og sendt til spesialkomiteen. Vi faar da anledning til inden ikke meget længe let og praktisk at læse det igjennem i trykt tilstand. Da kan vi jo bedre bedømme det, end om præsidenterne skulde sitte her og læse det stenografiske referat, og da kan vi ta op spørsmålet om, hvor meget der kan offentliggjøres, og saa kan det sendes til Stortinget med forslag om, at det skal offentliggjøres. Hr. Castberg opnaar saaledes i praksis det samme, som han nu vil opnaa.

Castberg: Jeg har ingenlunde sagt, at det bare var uttalelserne av hr. Blydt, som ikke kunde offentliggjøres. Der er flere uttalelser end dem, selvfølgelig. Men jeg fastholder, at Stortinget ikke - skjønt ingen kan hindre det i at gjøre det - er berettiget til at tilbakeholde for almenheten andet end det, som paa grund av sit eget indhold bør hemmeligholdes. Efter den antydning, som nu senest er gjort av hr. Mowinckel, som blandt andet er spesialkomiteens formand, om, at der i det ord "foreløbig"

ligger, at offentliggjørelse i videre omfang vil kunne bli vedtat i en nær fremtid, skal jeg imidlertid ikke inhærere noget forslag; men jeg vil bare si, at det overrasker mig noget, at ikke den, som det forekommer mig, ganske likefremme og berettigede tanke, at offentliggjørelse sker i det omfang, som er tilstedelig efter uttalelsernes indhold, finder større tilslutning.

Hagerup Bull: Det er ubetinget blot av den grund, at det her ogsaa er av meget fremtrædende interesse, at offentliggjørelse av det væsentlige finder sted hurtigst mulig.

Præsidenten: Præsidenten meiner, at dette framlegget ikkje skuldast korkje "bekvemmelighetshensyn" hjaa præsidentarne eller noko ynskje um aa halda løynt meir enn naudsynlegt. Det kann i større fyredrag - til dømes i provianteringsministerens fyredrag, og likeeins i ymse fyredrag, som sluttar seg til dette - vera sume ting, som det ikkje vilde vera heppe aa gjera offentlege med det same. I dette ord "foreløbig" legg præsidenten det same som hr. Mowinckel, at kunngjering kann skje seinare.

Votering:

Præsidentens forslag - "Den vedtagne uttalelse samt de første foredrag av gruppeførerne, statsministeren og utenriksministeren samt Petersons forespørsel blir at offentliggjøre - dog for enkelte punkter efter konference med præsidentskapet. Den øvrige debat blir foreløbig ikke at offentliggjøre, men tilstilles specialkomiteen i avtryk" - bifaldtes enstemmig.

Protokollen blev derefter oplæst uten at foranledige nogen bemerkning.

Møtet hævet kl. 2.10.